

وضعیت موجود آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران و برخی کشورهای توسعه‌یافته

کد موضوعی: ۲۱۰

شماره مسلسل: ۱۰۰۸۶

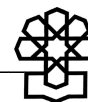
بهمن‌ماه ۱۳۸۸

دفتر: مطالعات اجتماعی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۳	مقدمه
۶	۱. پیشینه
۱۱	۲. آموزش فنی و حرفه‌ای در ایران
۲۸	۳. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سایر کشورها
۴۸	۴. نتایج حاصل از مقایسه نظام آموزش فنی و حرفه‌ای ایران و سایر کشورها
۵۲	جمع‌بندی
۵۴	پیشنهاد
۵۶	منابع و مأخذ

وضعیت موجود آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران و برخی کشورهای توسعه‌یافته

چکیده

قرار گرفتن در مسیر توسعه و دستیابی به توسعه پایدار، امروزه یکی از آرمان‌های جوامع بشری است. سازمان‌های جهانی مانند یونسکو راه‌های دستیابی به این توسعه را (بدون در نظر گرفتن شرایط اختصاصی و اقلیمی کشورها) بررسی و راهکارهای کلی را در معرض افکار عمومی قرار داده‌اند. یکی از عوامل مهم در دستیابی به توسعه به تأکید سازمان‌های بین‌المللی توجه به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای است.

کشورهای توسعه‌یافته امروزی از دهه ۱۹۷۰ به این راز موفقیت دست‌یافته و برای آن برنامه‌ریزی کرده‌اند و از چند دهه پیش به دستاوردهای آن نائل گشته‌اند.

رشد تولید ناخالص داخلی سرانه، پیشرفت صنعتی، افزایش درآمد سرانه، افزایش رضایتمندی و توانمندی‌های فردی، اشتغال مفید و... از دستاوردهای این مهم است.

در کشور ما آموزش فنی و حرفه‌ای از روش منحصر به فرد «استاد شاگردی» با تأسیس مدرسه دارالفنون توسط امیرکبیر در سال ۱۲۶۸ «شکل نوین» به خود گرفت. از آن زمان تاکنون این نوع از آموزش فراز و نشیب‌هایی را طی کرده است.

در حال حاضر آموزش فنی و حرفه‌ای به دو صورت رسمی و غیررسمی ارائه می‌شود. آموزش و پرورش و دانشگاه‌های علمی، کاربردی متولی آموزش رسمی و وزارت کار متولی آموزش‌های غیررسمی است.

قوانین داخلی اعم از قانون اساسی، قانون برنامه سوم و چهارم در سطح خرد و کلان به این نوع از آموزش توجه کرده‌اند. سند چشم‌انداز نیز با توجه به امر «توسعه» و جامعه‌ای برخوردار از «دانش پیشرفته با توجه به سهم برتر منابع انسانی»، «رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی»، «ارتقای سطح نسبی درآمد» و رسیدن به «اشتغال کامل» در حقیقت به توسعه و گسترش این آموزش‌ها توجه کرده است.

با وجود توجه مسئولین و قانونگذاران کشور به ارزش و اهمیت این بخش از آموزش و با وجود آنکه حدود ۳۴ درصد دانش‌آموزان سال دوم و سوم متوسطه وارد نظام فنی و حرفه‌ای و کاردانش می‌شوند، لکن به دلایل بسیار از جمله: نبود نگرش جامع به این آموزش‌ها، به‌روز نبودن این آموزش‌ها، عدم تعامل و تناسب میان بازار کار و آموزش، نداشتن متولی و مرکز سیاستگذاری

واحد، اجرایی نشدن قوانین مصوب، بی‌توجهی به نیروی انسانی آموزش‌دهنده، فقدان تجهیزات مناسب، عدم اصلاح هرم شغلی و... از موفقیت‌چندانی برخوردار نبوده و نیازمند اصلاحات جدی هستند. هرچند دانش‌آموزانی که آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش را گذرانده‌اند یا افرادی که از آموزش‌های غیررسمی استفاده کرده‌اند، مسیر هموارتری را در جامعه برای دستیابی به شغل طی کرده‌اند، اما تا رسیدن به اهداف گسترده آموزش‌های فنی و حرفه‌ای فاصله‌ای طولانی وجود دارد. قطعاً اصلاحات آموزشی در هر کشور تابع شرایط و تحولات ویژه آن کشور است، اما از آنجا که کشورها به‌نوعی تحت تأثیر تحولات جهانی و بین‌المللی قرار دارند می‌توان نکات مشترکی را در این اصلاحات یافت به‌ویژه اگر به‌جای توجه به شکل ظاهری به استراتژی‌های حساس آن در موضوعات مشترک توجه شود.

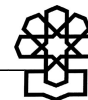
برای مثال توصیه یونسکو برای دهه‌های هزاره سوم در مورد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای که سه هدف اساسی را برای این آموزش‌ها مطرح کرده است مورد توجه و استقبال بسیاری از کشورها قرار گرفته است. این اهداف عبارتند از:

- تقویت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به‌عنوان جزء لازم یادگیری مادام‌العمر،

- جهت دادن آموزش فنی و حرفه‌ای به سمت توسعه پایدار،

- فراهم آوردن آموزش فنی و حرفه‌ای برای همه.

کشور ما نیز با توجه به شناخت متغیرهای جامعه ایرانی باید اقدام به‌کار بست این دستورالعمل‌ها کند. درحال حاضر کشور ما با ۲ معضل بیکاری و کمبود سرمایه‌گذاری مواجه است. به گزارش سازمان بین‌المللی کار (ILO)^۱ در سال ۲۰۰۷ از ۲۳/۵ میلیون نفر نیروی کار موجود کشور ۲۰/۵ میلیون نفر به‌کار اشتغال دارند. هرم شغلی شاغلین بیانگر این امر است که اکثر مشاغل نیاز به آموزش‌های مهارتی دارند، درحالی که نیروی آماده برای کار، بیشتر واجد تحصیلات دانشگاهی است و از مهارت کافی برخوردار نیست. موضوع مهم دیگر در این رابطه جهانی شدن و عضویت در سازمان تجارت جهانی است که می‌تواند اقتصاد ما را به شدت تحت تأثیر و فشار قرار دهد. در این میان توجه به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و اصلاح آن به‌عنوان یک ابزار کارآمد برای تربیت و افزایش کارآیی و بهره‌وری نیروی انسانی با هدف زمینه‌سازی برای اصلاحات اقتصادی و قرار گرفتن آن در اولویت‌های اولیه نظام آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، می‌تواند کشور را در مواجهه با این چالش به موفقیت برساند. همچنین بازننگری تجارب کشورهای موفق در حوزه طراحی برنامه‌های درس فنی و حرفه‌ای، مشارکت با بخش خصوصی، تعیین متولی واحد، نیازسنجی دقیق از وضعیت بازار کار، کسب آمار متقن از نیازها و اولویت‌های کشور، توجه

به آمایش سرزمین، توجه به علایق و استعداد‌های دانش‌آموزان، پیگیری اجرای قوانین و... می‌تواند راهکارهای مناسبی برای رشد و شکوفایی اقتصادی و دستیابی به توسعه پایدار باشد.

مقدمه

اغلب نظام‌های آموزشی دنیا در مقطع متوسطه به دو بخش آموزش‌های «نظری» و «فنی و حرفه‌ای» تقسیم می‌شوند. آموزش‌های نظری، دانش‌آموزان را برای ورود به دانشگاه و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، افراد را برای ورود به دنیای کار آماده می‌سازند. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌تواند با انتقال مهارت و شایستگی^۱ مورد نیاز، پاسخگویی به نیازهای درحال تغییر بازار کار و برابری فرصت‌ها را برای همه افراد در بخش‌های دولتی و غیردولتی محقق کرده و به‌طور چشمگیری از ضایعات و هزینه‌های تولید بکاهد و قدرت رقابت در بازارهای جهانی را ایجاد کند.

این نوع از آموزش به‌عنوان یکی از ارکان توسعه پایدار^۲ مورد پذیرش و تأکید سازمان‌های بین‌المللی مانند یونسکو (سازمان فرهنگی، آموزشی ملل متحد UNESCO) یونیوک (برنامه بین‌المللی سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای - UNEVOC) و «آی ال او» (سازمان بین‌المللی کار) قرار گرفته است. به گزارش یونسکو در کنفرانس بین‌المللی پاریس در سال ۱۹۸۹ و کنفرانس سنئول در سال ۱۹۹۹، در توسعه پایدار، انسان‌محور توسعه است و کلید آن آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای است. به‌عبارت دیگر توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای موجب افزایش سرمایه انسانی، اجتماعی، فیزیکی و مالی شده است و این افزایش سرمایه موجب توسعه پایدار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و توسعه پایدار مجدداً موجب توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌شود.

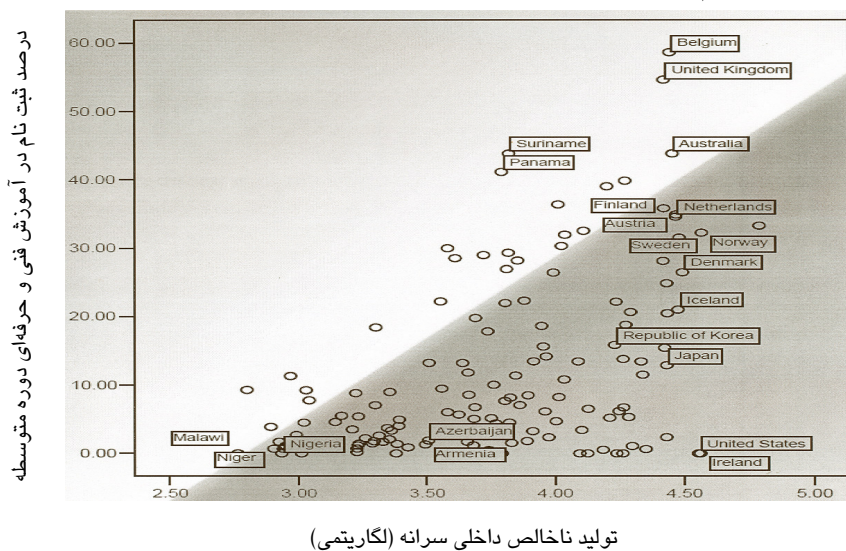
بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته امروزی با شناخت دقیق این فرآیند از چند دهه قبل اقدام به «توسعه کمی و کیفی همزمان» در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به‌عنوان یکی از شاخصه‌های اصلی «توسعه انسانی» نموده‌اند.^۳

۱. شایستگی: توانایی انجام کار واقعی در یک زمینه مشخص به‌واسطه تسلط و به‌کار بستن مجموعه‌ای از دانش، مهارت و نگرش فنی را می‌گویند.
۲. سازمان ملل «توسعه» "Development" را فرآیندی می‌داند که کوشش‌های مردم و دولت را برای بهبود اوضاع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی هر منطقه متحد کرده و آنها را به‌طور کامل برای مشارکت در پیشرفت ملی توانا سازد.
توسعه پایدار: Sustainable Development اگر فرایند بهبود زندگی انسان‌ها، بدون تخریب محیط زیست بوده و توأم با عدالت اجتماعی باشد و با کمترین نوسان ادامه یابد «توسعه پایدار» گفته می‌شود.
۳. شاخص توسعه انسانی Human Development Index نام جدولی است تناسبی که در آن کشورهای جهان براساس فاکتورهایی از جمله درآمد واقعی، نرخ باسوادی، آموزش، بهداشت، تغذیه و نیز امید به زندگی مقایسه می‌شوند. شاخص توسعه انسانی یکی از نمودارها و منابعی است که توسعه اقتصادی در کشورها و نحوه آن را نشان می‌دهد. منبع تعاریف فوق برنامه توسعه سازمان ملل متحد است.

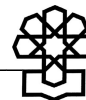
این نوع از آموزش همراه با تعامل با بازار کار و ذینفعان و استفاده از توان بالقوه و بالفعل سایر دستگاه‌ها می‌تواند موجب بهبود شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی شود. از دهه ۱۹۷۰ و پس از مواجهه غرب با رکود اقتصادی و بیکاری جوانان بسیاری از نظام‌های آموزشی دنیا، برنامه‌ریزی برای توسعه اقتصادی^۱ خود را با تحول در نظام آموزش فنی و حرفه‌ای آغاز کردند. این روال در دهه ۱۹۹۰ افزایش یافت، به‌گونه‌ای که بسیاری از کشورهای درحال توسعه نیز به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و اصلاح نظام آموزشی در این زمینه توجه جدی نمودند و این آموزش‌ها را در اولویت آموزش‌های رسمی خود قرار داده و برای مشکلات اساسی این حوزه یعنی شأن و منزلت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، ارتباط دستگاه‌های آموزش‌دهنده با بهره‌بردار و هزینه بر بودن این آموزش‌ها چاره‌اندیشی کرده و به موفقیت‌های چشمگیری در زمینه توسعه اقتصادی و کاهش نرخ بیکاری و... دست یافتند. از تأثیرات مثبت رشد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، رشد تولید ناخالص داخلی سرانه است. به‌علاوه رشد GDP سرانه^۲ آن‌چنان که آمارهای بین‌المللی نشان می‌دهد موجب سرمایه‌گذاری بیشتر در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌شود.

نمودار ۱. همبستگی و رابطه مثبت بین نرخ ثبت نام در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای رسمی متوسطه (اول و دوم) و تولید ناخالص داخلی سرانه کشورها (یونسکو ۲۰۰۵)

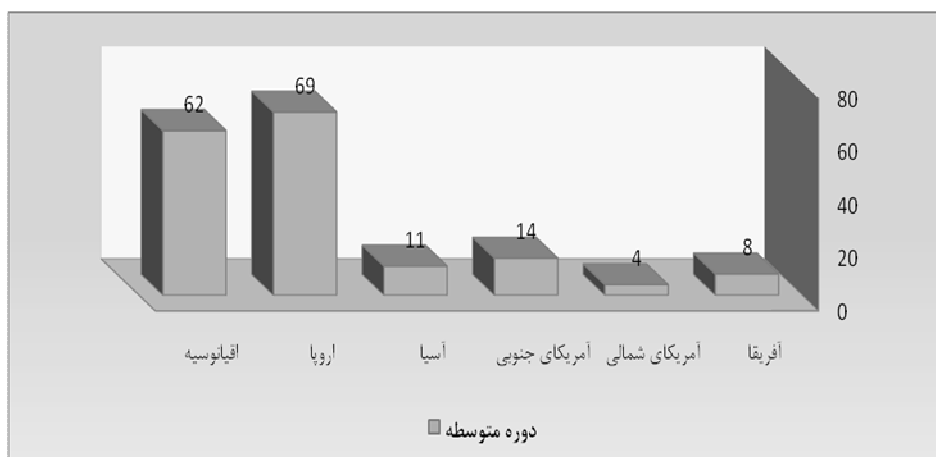
۱. توسعه اقتصادی را می‌توان افزایش بهره‌وری عوامل تولید شامل زمین، کار، سرمایه و تکنولوژی در سطح ملی و منطقه‌ای دانست که متکی به نیروی انسانی کارآمد است. نیروی انسانی با کسب دانش، نگرش و مهارت (تربیت و آموزش) می‌تواند بهره‌وری عوامل تولید را افزایش داده و به شیوه بهینه از آنها استفاده کند.

2. Gross Domestic Product

براساس آمار یونسکو در سال ۲۰۰۵ در بین مناطق مختلف دنیا حوزه یورو (اروپا) بیشترین نرخ ثبت نام در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (۶۹ درصد) را داشته است. بعد از اروپا اقیانوسیه (۶۲ درصد) آمریکای جنوبی (۱۴ درصد) و آسیا (۱۱ درصد) قرار دارند.^۱

نمودار ۲. نرخ ثبت نام ناخالص در آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای در مناطق مختلف دنیا

در آمار دیگری که از سوی یونسکو در سال ۲۰۰۵ ارائه شده است، رابطه مستقیمی میان نرخ ثبت نام در آموزش و تربیت فنی و حرفه‌ای و تولید ناخالص داخلی مشاهده می‌شود. این امر نشان‌دهنده اهمیت این آموزش‌ها و نقش آن در افزایش تولید ناخالص داخلی است.

در حال حاضر کشور ما از نیروی جوان در سطح وسیعی برخوردار است. به عبارتی سرمایه اصلی ما نیروی جوان است که در صورتی می‌تواند نقش اساسی و پراهمیت خود را در توسعه ایفا کند که صاحب مهارت و فن گردد و توانایی‌های مورد نیاز توسعه را کسب کند. ایجاد این توانایی در جوانان از طریق آموزش فنی و حرفه‌ای کارآمد محقق می‌شود که باعث پایین آمدن نرخ بیکاری، رشد تولید، پرورش خلاقیت و ابتکار و افزایش کیفیت تولیدات داخلی می‌شود. با توجه به آمار ارائه شده از سوی مک لین مدیر یونیوک^۲ ۸۰ درصد مشاغل در دنیا نیازمند آموزش‌های فنی و حرفه‌ای هستند و کشور ما نیز از این قاعده مستثنا نیست.

هم‌اکنون براساس آمار سازمان ملل متحد و بانک جهانی و براساس شاخص توسعه انسانی ایران در رتبه ۹۴ در میان ۱۳۶ کشور عضو قرار داد و جزء کشورهای متوسط محسوب می‌شود این در حالی است که کشورهای ایسلند (۱)، نروژ (۲)، استرالیا (۳)، فرانسه (۱۰)، انگلیس (۱۷)،

1. Unesco, Undp, 2005.

۲. برنامه بین‌المللی سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی سازمان ملل متحد در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای - UNEVOC.

ژاپن (۸)، آلمان (۲۲)، کویت (۳۳)، مالزی (۶۳)، ونزوئلا (۷۴)، چین (۸۱) و... در رتبه‌های بالاتر و قبل از ایران قرار دارند.

در هر حال در کشور ما با وجود تقاضای فراوان دانش‌آموزان برای ورود به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و توجه قوانین خصوصاً قانون اساسی و قانون برنامه سوم و چهارم و سیاست‌های کلی برنامه چهارم و پنجم به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و در نظر گرفتن اعتباراتی در این زمینه هنوز اهمیت اساسی توسعه انسانی و به تبع آن آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و نقش زیربنایی آن در توسعه پایدار به خوبی شناخته نشده است. برای درک اهمیت و ارزش این آموزش‌ها و راه دستیابی به بهره‌وری مطلوب لازم است وضعیت موجود فنی و حرفه‌ای در ایران و برخی کشورهای توسعه‌یافته بررسی شده و مقایسه‌ای میان آنها صورت پذیرد.

در این گزارش پس از بیان پیشینه تاریخی و قانونی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران، بررسی وضع موجود و آسیب‌شناسی آن انجام شده و سپس نظام‌های آموزش فنی و حرفه‌ای چند کشور موفق اروپا، آسیا و اقیانوسیه بررسی می‌شود. در پایان نیز «نتایج حاصل از مقایسه نظام آموزش فنی و حرفه‌ای ایران و سایر کشورها» و «پیشنهاد» ارائه خواهد شد.

۱. پیشینه

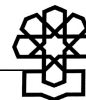
آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران سابقه‌ای بس طولانی دارد و قدمت آن به تاریخ ایران قبل از اسلام می‌رسد. بعد از اسلام آوردن ایرانیان، اشتیاق به آموزش و پرورش در ایران بیشتر شد اما تا قبل از تأسیس مدرسه دارالفنون آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در رابطه استاد و شاگردی محقق می‌گشت.

۱-۱. پیشینه تاریخی

۱-۱-۱. مدرسه دارالفنون

مدرسه دارالفنون که در سال ۱۲۶۸ هجری قمری افتتاح شد، نخستین مدرسه دولتی به سبک و شیوه نوین و اولین مرکز آموزش فنی است که توسط امیرکبیر پایه‌گذاری شد. در این مدرسه رشته‌های پیاده نظام، توپخانه، مهندسی، طب و جراحی، دواسازی و معدن‌شناسی آموزش داده می‌شد.^۱

۱. بهناز مرجانی، سیر تکوینی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران، صص ۴۷ الی ۵۷ با دخل و تصرف.

۱-۱-۲. مدرسه مجمع‌الصنایع

این مدرسه که توسط امیرکبیر و به‌منظور ترغیب صنعتگران و احیای صنایع داخلی طراحی شده بود در سال ۱۲۶۹ هجری قمری افتتاح شد. این مدرسه دارای حجره‌هایی بود که هر حجره به استاد صنعت کار و هنرمندی تعلق داشت و شاگردانی نیز در هر حجره به آموختن صنعت و حرفه مشغول بودند.^۱

۱-۱-۳. مدرسه فلاحت مظفری

مدرسه فلاحت مظفری که در سال ۱۳۱۸ هجری قمری تأسیس شد یک مدرسه غیرنظامی بود که به آموزش‌های کشاورزی می‌پرداخت.^۲

۱-۱-۴. مدرسه ایران و آلمان

مدرسه ایران و آلمان که در سال ۱۳۲۵ هجری قمری تأسیس شد، اولین مدرسه صنعتی (فنی) بعد از دارالفنون بود. این مدرسه پس از پایان جنگ جهانی در سال ۱۳۳۴ هجری قمری به‌صورت هنرستان صنعتی بازگشایی شد که از آن به‌عنوان نخستین هنرستان فنی یاد می‌شود.^۳

۱-۱-۵. مدرسه صنایع مستظرفه

این مدرسه در سال ۱۳۲۹ هجری قمری به ریاست کمال‌الملک، نقاش معروف ایرانی، دایر شد که در آن هنر و حرف تعلیم داده می‌شد.^۴

۱-۱-۶. مدرسه فلاحت رشت

مدرسه فلاحت رشت از معدود مدارس تخصصی در دوره مشروطیت است که به‌منظور تعلیم کشاورزی و پس از گذشت ۱۱ سال از تعطیلی مدرسه فلاحت مظفری در سال ۱۳۳۵ هجری قمری تأسیس شد.^۵

۱-۱-۷. مدرسه طب

۷۰ سال پس از تأسیس دارالفنون در سال ۱۳۳۷ هجری قمری رشته طب از آن جدا شد و به‌عنوان مدرسه طب فعالیت خود را آغاز کرد. ریاست این مدرسه به‌عهده دکتر محمدحسین لقمان ادهم بود.^۶

۱. همان، ص ۵۰، با دخل و تصرف.

۲. همان، ص ۶۳، با دخل و تصرف.

۳. همان، ص ۸۰ الی ۸۲ با دخل و تصرف.

۴. همان، ص ۸۵ با دخل و تصرف.

۵. همان، ص ۸۶ با دخل و تصرف.

۶. همان، ص ۸۷، با دخل و تصرف.

۸-۱-۱. گسترش مدارس فنی و حرفه‌ای

از دوره رضاخان و پس از ایجاد وزارتخانه‌ها و سازمان‌های جدید به سبک غربی مقرر شد که این وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها برای تربیت نیروی انسانی مورد نیاز خود اقدام به تأسیس مدارس فنی و حرفه‌ای کرده یا دانشجو و محصل به خارج از کشور اعزام کنند.^۱

۹-۱-۱. تربیت معلم فنی و حرفه‌ای

نخستین مرکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای در سال ۱۳۳۹ هجری شمسی با نام «هنرسرای مقدماتی پسران» در رشته‌های برق، فلزکاری، صنایع فلزی، اتومکانیک و رسم فنی شروع به کار کرد. در سال ۱۳۴۰ نیز مرکزی برای تربیت معلم مدارس فنی دختران تأسیس شد.^۲

۱۰-۱-۱. مدارس عالی فنی و حرفه‌ای

بجز مراکز تربیت معلم و دبیر فنی و حرفه‌ای، مدارس عالی دیگری نیز از سوی وزارت آموزش و پرورش ایجاد شد، که از جمله آنها می‌توان به انستیتوهای تکنولوژی^۳ و آموزشگاه‌های عالی بهداشت مدارس^۴ و مدرسه عالی فنی تهران^۵ اشاره کرد. این مدارس با هدف پر نمودن خلأ میان مهندسان و کارگران ماهر^۶ ایجاد شدند.

۲-۱. پیشینه قانونی

همان‌طور که در پیشینه تاریخی ذکر شد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ابتدا از طریق مدارس خاص ارائه شد و سپس وارد سیستم آموزش رسمی کشور شد.

۱-۲-۱. از سال ۱۳۴۹ و با تصویب قانون کارآموزی مسئولیت اجرای آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای با هدف تربیت کارگر حرفه‌ای به وزارت کار و امور اجتماعی واگذار شد.

۲-۲-۱. از سال ۱۳۵۸ و با تصویب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اصول سوم، بیست‌هشتم و چهل‌وسوم وظایفی را به عهده دولت نهادند که به‌نحوی از انجا با آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ارتباط هستند که به برخی از آنها اشاره می‌شود:

بند «۱۳» از اصل سوم: تأمین خودکفایی در علوم، فنون، صنعت و کشاورزی و

۱. همان، ص ۱۰۷، با دخل و تصرف.

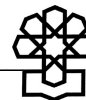
۲. همان، ص ۱۳۷، با دخل و تصرف.

۳. در سال ۱۳۴۴ تحت نظر هیئت امنای دانشگاه پلی‌تکنیک به‌منظور تربیت تکنسین درجه یک (کمک مهندسی و مهندسان عملی) تأسیس شد.

۴. آموزشگاه‌های عالی بهداشت در سال ۱۳۵۰-۱۳۵۱ از سوی وزارت آموزش و پرورش با همکاری هلال‌احمر فعلی ساخته شدند.

۵. مدرسه عالی فنی تهران در سال ۱۳۵۲ در رشته‌های راه و ساختمان، برق و الکترونیک و نقشه‌برداری آغاز به کار کرد.

۶. بهناز مرجانی، سیر تکوینی آموزش فنی و حرفه‌ای در ایران، صص ۱۴۰ و ۱۴۱، با دخل و تصرف.

اصل بیست‌وهشتم قانون اساسی: دولت موظف است با رعایت نیاز جامعه به مشاغل گوناگون، برای همه افراد امکان اشتغال به کار و شرایط مساوی را برای احراز مشاغل ایجاد نماید.

بند «۲» اصل چهل‌وسوم: تأمین شرایط و امکانات کار برای همه به‌منظور رسیدن به اشتغال کامل.

بند «۷» اصل چهل‌وسوم: استفاده از علوم و فنون و تربیت افراد ماهر به نسبت احتیاج برای توسعه و پیشرفت اقتصاد کشور.

۱-۲-۳. در سال ۱۳۵۹ لایحه قانونی تشکیل شورای عالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه‌ای تصویب شد.

۱-۲-۴. در سال ۱۳۶۰ شورای عالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه‌ای تشکیل شد.

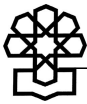
۱-۲-۵. در سال ۱۳۶۲ آموزش فنی و حرفه‌ای به‌عنوان بخش مستقل در بودجه کشور منظور و مسئولیت کلیه آموزش‌های علمی و عملی (رسمی) فنی و حرفه‌ای به آموزش و پرورش واگذار شد.

۱-۲-۶. در سال ۱۳۶۹ لایحه قانونی تشکیل شورای عالی آموزش‌های علمی - کاربردی تصویب شد.

۱-۲-۷. در سال ۱۳۷۹ در قانون برنامه سوم، ماده (۱۵۱) به‌منظور هماهنگی امر سیاستگذاری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اعم از رسمی و غیررسمی تصویب شد. به موجب این اصل شورای عالی کارآموزی (مصوب ۱۳۴۹)، شورای عالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه‌ای (مصوب ۱۳۵۹) و شورای عالی آموزش‌های علمی - کاربردی (مصوب ۱۳۶۹) منحل و ستاد هماهنگی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به ریاست معاون اول رئیس‌جمهور و عضویت وزرای آموزش و پرورش، کار و امور اجتماعی، علوم تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جهاد کشاورزی و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی و دبیر کل سازمان امور اداری و استخدامی کشور و رئیس مرکز امور مشارکت زنان تشکیل می‌گردد.

۱-۲-۸. در سال ۱۳۸۴ در قانون برنامه چهارم مفاد ماده (۱۵۱) برنامه سوم در ماده (۵۳) قانون برنامه چهارم تنفیذ و در جلسه مورخ ۱۳۸۴/۴/۸ آیین‌نامه اجرایی این ماده تصویب شد.

۱-۲-۹. ماده (۵۵) قانون برنامه چهارم به‌طور موسع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و اقدامات ضروری برای آن را مد نظر قرار داده است. براساس این ماده دولت مکلف است به‌منظور گسترش دانش و مهارت، اصلاح هرم تحصیلی نیروی کار، ارتقا و توانمندسازی سرمایه‌های انسانی، کاهش فاصله سطح دانش و مهارت نیروی کار کشور با سطح استانداردهای جهانی و ایجاد فرصت‌های جدید شغلی برای جوانان، برای نظام آموزش فنی و حرفه‌ای و علمی و کاربردی کشور، ظرف مدت یک‌سال از تاریخ تصویب این قانون در محورهای زیر، سازوکارهای لازم را تهیه و با پیش‌بینی الزامات زیر اجرا کند:

الف) انجام اقدامات قانونی لازم به منظور برپایی نهاد سیاستگذار در آموزش فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی با توجه به تجربیات جهانی و داخلی، به‌عنوان مرجع اصلی تصویب چشم‌اندازها، راهبردها و سیاست‌های کلان بخش و تا زمان شکل‌گیری نهاد سیاستگذار، ستاد هماهنگی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای موضوع ماده (۱۵۱) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ به‌کار خود ادامه خواهد داد.

ب) استمرار نظام کارآموزی و کارورزی، برای تمام آموزش‌های رسمی (متوسطه و عالی)، غیررسمی فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی.

ج) تدوین نظام استاندارد و ارزیابی مهارت نیروی کار کشور، با رویکرد بین‌المللی.

د) طرح جامع توسعه منابع انسانی مورد نیاز این بخش شامل: جذب، نگهداشت، ارتقای شغلی، آموزش، بهسازی و نگهداشت نیروی انسانی.

ه) نظام حمایت از مؤسسات و بنگاه‌های دولتی و بخش غیردولتی، در توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی به‌ویژه در مناطق کمتر توسعه‌یافته.

و) نوسازی و بازسازی ساختارها، امکانات و ارتقای کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی و توسعه مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای، فناوری اطلاعات و ارتباطات با حداکثر مشارکت بخش خصوصی و تعاونی و بهره‌گیری از همکاری‌های بین‌المللی.

ز) استفاده از توان و امکانات بخش‌های دولتی و غیردولتی، در توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و علمی - کاربردی.

ح) نیازسنجی و برآورد نیروی انسانی کاردانی مورد نیاز و صدور مجوز لازم و حمایت به‌منظور تأسیس و توسعه مراکز آموزش دوره‌های کاردانی در بخش خصوصی و تعاونی، به‌نحوی که تا سال چهارم برنامه، ظرفیت‌های مورد نیاز ایجاد شود.

۱۰-۲-۱. سند چشم‌انداز نیز که ایران را در افق ۱۴۰۴ ترسیم می‌کند مقرر داشته است:

ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی کشوری است توسعه‌یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی.

ویژگی‌های جامعه ایرانی در افق چشم‌انداز به‌شرح ذیل است:

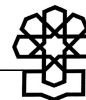
- توسعه‌یافته،

- برخوردار از دانش پیشرفته، توانا در تولید علم و فناوری، متکی بر سهم برتر منابع انسانی و

سرمایه اجتماعی در تولید ملی،

- دست‌یافته به جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه آسیای جنوب غربی با

تأکید بر جنبش نرم‌افزاری و تولید علم، رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی، ارتقای نسبی سطح

درآمد سرانه در رسیدن به اشتغال کامل.

۱۱-۲-۱. قانون اهداف و وظایف آموزش و پرورش: تبصره «۲» و «۱» ماده (۲) فصل دوم مقرر داشته است:

- جهت اشاعه آموزش‌های علمی - عملی (فنی و حرفه‌ای) و ایجاد جاذبه برای ورود به این آموزش‌ها امکان ادامه تحصیل فارغ‌التحصیلان این بخش تا عالی‌ترین سطوح آموزش باید فراهم گردد.
- کلیه وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی موظف‌اند در جهت تأمین مفاد این ماده در چارچوب ضوابط کلی آموزشی کشور با وزارت همکاری نمایند. به‌علاوه ماده (۶) فصل سوم کسب حداقل یک مهارت را با توجه به شرایط منطقه‌ای از وظایف آموزش و پرورش برشمرده است.
همچنین ماده (۱۸) فصل سوم تأسیس مراکز فنی و حرفه‌ای و ماده (۲۰) فصل سوم همکاری و هماهنگی با دستگاه‌های ذیربط نسبت به ارتقای سطح آموزش علمی و عملی محصلین و مدرسین فنی و حرفه‌ای را مورد توجه قرار داده است.

۱۲-۲-۱. سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه: بندهای «۳»، «۵»، «۸»، «۲۱»، «۲۵»، «۳۰»، «۳۱»، «۳۵» و «۴۲». در این بندها اهتمام به ارتقای کیفیت تولید، استفاده بهینه از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، توجه به اولویت‌ها و نیازهای حوزه مهارت در طرح تحول بنیادین آموزش و پرورش، تحقق رشد مستمر و پرشتاب اقتصادی به میزان حداقل ۸ درصد نرخ رشد سالانه تولید ناخالص داخلی با بهبود فضای کسب‌وکار، تقویت و توسعه نظام استاندارد ملی، حمایت از شکل‌گیری بازارهای رقابتی و... مورد توجه قرار گرفته است.

۲. آموزش فنی و حرفه‌ای در ایران

۲-۱. کلیات

تحولات اقتصادی دهه ۱۳۵۰ که با افزایش شدید قیمت نفت در بازارهای جهانی آغاز شد تأثیر بسیاری بر بالا رفتن توجه دولت به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای گذاشت. افزایش درآمد حاصل از فروش نفت باعث افزایش تقاضا برای خرید کالاهای سرمایه‌ای از خارج و تأسیس کارخانه‌های مختلف در داخل کشور شد.

توسعه کارخانه‌ها نیاز به نیروی انسانی ماهر در بازار کار را به شدت افزایش داد. بخش عمده‌ای از این تقاضا از طریق استخدام متخصصان و کارگران خارجی پاسخ داده شد و برای

۱. مجموعه قوانین و مقررات وزارت آموزش و پرورش - معاونت حقوقی، امور مجلس و هماهنگی امور استان‌ها، ۱۳۷۳، ۷۵، ۷۳ و ۷۴.

تأسیس بخش دیگر مدارس فنی و حرفه‌ای در سطح دیپلم (هنرستان‌های فنی) و فوق‌دیپلم (انستیتوهای تکنولوژی) در سطح کشور گسترش یافتند. این امر موجب تغییر در ترکیب جمعیت دانش‌آموزی دوره متوسطه شد به نحوی که دانش‌آموزان رشته‌های فنی و حرفه‌ای که در سال ۱۳۵۰-۱۳۵۱ فقط ۴ درصد جامعه دانش‌آموزی در مقطع متوسطه را تشکیل می‌دادند در سال ۱۳۵۷-۱۳۵۸ به ۲۳/۶ درصد ارتقا یافتند.

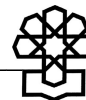
به‌رغم رشد مزبور تعاملی میان آموزش فنی و حرفه‌ای، با بخش صنعت ایجاد نشد و محتوای آموزش با نیازهای صنعت منطبق نگردید، از این‌رو نظام آموزش فنی و حرفه‌ای چه از نظر کمی و چه از نظر کیفی توانایی پاسخگویی به نیازهای کشور در بخش صنعت، خدمات و کشاورزی را به‌دست نیاورد.

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران توجه بسیاری به آشناسازی دانش‌آموزان با محیط کار و برقراری ارتباط میان صنعت و آموزش از طرف مسئولان نظام آموزشی مبذول شد و در این زمینه تلاش‌هایی نیز انجام شد. برای مثال می‌توان از «اجرای طرح کاد» در دوره متوسطه و احیای طرح هنرستان‌های جوار کارخانه (که پژوهش‌های انجام شده حاکی از موفقیت آنهاست) در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای نام برد. اما از آنجا که همه این اقدامات بدون مشارکت جدی و تعامل با بخش صنعت و با رویکرد سنتی انجام شد توفیق زیادی حاصل نشد. در دهه ۱۳۶۰ نیز با افزایش جمعیت دانش‌آموزی و محدود شدن رشته‌های بازرگانی و خدمات سهم درصدی دانش‌آموزان در رشته‌های فنی و حرفه‌ای سیر نزولی پیدا کرد، به طوری که در سال ۱۳۶۹-۱۳۷۰ به ۱۲/۶ درصد رسید.

اما دهه‌های ۱۳۷۰ و ۱۳۸۰ آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مجدداً افزایش قابل توجهی پیدا کردند به طوری که در حال حاضر حدود یک‌سوم از فارغ‌التحصیلان پایه‌های دوم و سوم دبیرستان را دانش‌آموزان فنی و حرفه‌ای تشکیل می‌دهند.

برای گسترش ارتباط آموزش با بخش‌های اقتصادی و پاسخگویی به نیازهای بازار کار، در طراحی نظام جدید آموزش متوسطه، «شاخه‌گردانش»، تأسیس و برای توسعه آن با همکاری تمام وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی و مؤسسه‌های تولیدی و خدماتی اقداماتی صورت پذیرفت. با توجه به اهداف خاص تأسیس این رشته در برنامه‌ریزی درسی رویکرد پاسخگویی به نیازهای بازار کار و صنعت مورد توجه قرار گرفت.

با وجود تلاش‌های انجام شده برای مشارکت وزارتخانه‌ها و بخش‌های دیگر دولتی و غیردولتی در توسعه این آموزش‌ها، نظام آموزش فنی و حرفه‌ای در تشخیص نیازهای واقعی و جلب همکاری بخش‌ها و دستیابی به اهداف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای موفقیت کمی به‌دست آورده است.

به عبارت دیگر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای که باید موجب افزایش کارآیی و کارآفرینی نیروی انسانی برای کمک به رشد اقتصادی و اشتغال در جهت بهبود کیفیت زندگی مردم شود به نتیجه مطلوب منجر نشد. تحقق این هدف مستلزم شناخت نیازهای درحال تغییر بازار کار، کارآیی و انعطاف‌پذیری نظام آموزشی است. بنابراین از جمله موانع عمده نبود زمینه‌ها و شرایط لازم برای تحقق این ویژگی‌هاست، مهمترین مشکلات برای کسب این سه ویژگی، یعنی کارآیی، انعطاف‌پذیری و پاسخگویی به نیازهای بازار کار عبارتند از:

۱. ساختار اجرایی و آموزشی نظام آموزش فنی و حرفه‌ای (فقدان سازمان مستقل متولی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای)،

۲. ارتباط ضعیف میان آموزش فنی و حرفه‌ای و مراکز تولیدی و خدماتی،

۳. نبود پشتوانه علمی برای ارتقای کیفی این آموزش‌ها.

این مشکلات موجب اختلال در هرم شغلی کشور شده است.

به گزارش سازمان بین‌المللی کار (ILO) در سال ۲۰۰۷ از ۲۳/۵ میلیون نفر نیروی کار کشور ۲۰/۵ میلیون نفر به کار اشتغال داشته‌اند. براساس همین گزارش آمار مربوط به نیروی کار براساس سطح سواد بدین شرح است:

میلیون نفر	۲/۸	- بیسواد
میلیون نفر	۷	- ابتدایی
میلیون نفر	۴/۹	- راهنمایی
میلیون نفر	۰/۲	- متوسطه نظری
میلیون نفر	۵	- دیپلم و فوق دیپلم فنی و حرفه‌ای
میلیون نفر	۱/۲	- کارشناسی
میلیون نفر	۲/۵	- کارشناسی ارشد و بالاتر

درحالی که توزیع مشاغل براساس سطح مهارت به این قرار است:

میلیون نفر	۳/۱	- کارگر سطح ابتدایی
میلیون نفر	۱۴/۳	- کارکنان ماهر و نیمه‌ماهر
میلیون نفر	۱	- تکنسین و کمک تکنسین
میلیون نفر	۱/۶	- متخصص
میلیون نفر	۰/۶	- مقامات (بدون سطح)

به طوری که مشاهده می‌شود حجم وسیعی از مشاغل کشور در سطوح پایین و میانی مهارتی (یعنی فاصله بین کارگر و مهندس) قرار دارد. درحالی که به دلیل حاکمیت مدرک‌گرایی اولاً تعداد

متخصصین از تکنسین‌ها بیشتر بوده و ثانیاً نیروی کار میانی خود را از این رده خارج کرده و به سطح متخصص می‌رساند و متأسفانه بعد از ورود به سطح بالایی بازار کار، دیگر تمایل به انجام کار در سطح میانی نداشته و در نتیجه به خیل بیکاران می‌پیوندد. از سوی دیگر بازار کار به دلیل نیاز برای جایگزینی ناچار به استفاده از کارگر آموزش ندیده و غیرماهر در سطوح میانی است. بنابراین هرم شغلی، وضعیت بازار کار و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشور نیازمند اصلاحات جدی هستند.

برای یافتن راه‌حل مشکلات فوق لازم است به بررسی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و اصلاحات انجام گرفته در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سایر کشورها پرداخت و با استفاده از راهکارهای موفق و بومی‌سازی آن به توسعه اقتصادی و توانایی حضور در بازارهای جهانی، ارتقای سطح معیشت و پایین آوردن نرخ بیکاری و... نائل شد.

۲-۲. تعریف و اقسام آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران

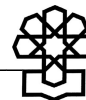
شورای عالی هماهنگی فنی و حرفه‌ای، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را به شرح زیر تعریف کرده است.^۱
«به‌طور کلی، منظور از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای انجام آن نوع فعالیت‌هایی است که می‌تواند فرد را برای احراز شغل، حرفه و کسب‌وکاری آماده یا کارآیی و توانایی وی را در انجام آنها افزایش دهد. این آموزش‌ها به دو صورت رسمی و غیررسمی اجرا می‌شود».
در کشور ما آموزش رسمی فنی و حرفه‌ای به‌عهده وزارت آموزش و پرورش و بعضی ارائه‌دهندگان آموزش عالی و آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای به‌عهده وزارت کار - سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای - است. آموزش‌های رسمی شامل فنی و حرفه‌ای، کار دانش و آموزش‌های علمی - کاربردی است و سایر آموزش‌ها، آموزش‌های غیررسمی هستند.

۲-۲-۱. آموزش رسمی فنی و حرفه‌ای در سطح پایین و میانی مهارت شغلی

آموزش‌های رسمی فنی و حرفه‌ای، آموزش‌هایی هستند که در قالب نظام آموزش رسمی کشور در مدارس و مؤسسات آموزشی و مراکز آموزش عالی ارائه و منتهی به مدرک تحصیلی می‌شود که حداقل آن در نظام آموزش رسمی کشور دیپلم است.

هم اکنون امور آموزش‌های فنی و حرفه‌ای رسمی اعم از هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش و آموزشکده‌های کردانی زیر نظر معاونت آموزش و نوآوری که یکی از ۵ معاونت این دستگاه است، اداره می‌شوند.

۱. مجموعه مصوبات شورای عالی هماهنگی، دبیرخانه شورای عالی هماهنگی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، نشریه شماره ۱۹، صص ۹۶-۹۹.

۲-۲-۲. آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای

آموزش‌های غیررسمی، آموزش‌هایی هستند که در خارج از نظام آموزش رسمی کشور به صورت پیوسته یا منقطع طی دوره‌های آموزشی مختلف کوتاه‌مدت عرضه شده و موجب ارتقای سطح تخصصی و کارآیی کارمندان دولت، کارگران و صاحبان حرف و مشاغل می‌شود یا اینکه افراد را برای احراز شغل یا حرفه‌ای آماده می‌سازد.^۱ این آموزش‌ها منجر به دریافت گواهینامه شده اما در راستای ادامه تحصیل قرار نمی‌گیرند.

متولی این آموزش‌ها در ایران سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای وابسته به وزارت کار است که در سال ۱۳۵۹ به منظور ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تشکیل شد. این نهاد مسئول کمیته تخصصی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای غیررسمی است که در آن ۱۶ وزارتخانه و سازمان عضو هستند. فعالیت‌های آموزشی این سازمان در دو بخش دولتی و غیردولتی اجرا می‌شود. این سازمان علاوه بر ستاد مرکزی دارای ۳۱ اداره کل در سطح کشور و یک مرکز تربیت مربی است و مهمترین کانون مهارتی و مرتبط با ILO است، که به دلیل وجاهت قانونی خود در ساختار نظام آموزشی جمهوری اسلامی ایران جایگاه ویژه‌ای دارد و به عضویت رسمی سازمان جهانی آموزش‌های مهارتی (TVTO) درآمده است.

نکته قابل توجه در زمینه آموزش‌های غیررسمی فنی و حرفه‌ای عملکرد مثبت آموزشگاه‌های آزاد است. آموزشگاه‌های آزاد، در آموزش غیررسمی فنی و حرفه‌ای فعال‌تر از بخش دولتی آن و موفق‌تر از گروه متناظر خود در آموزش رسمی فنی و حرفه‌ای در وزارت آموزش و پرورش بوده‌اند. آموزشگاه‌های آزاد توانسته‌اند در سال ۱۳۸۶ تعداد ۲,۰۵۱,۸۲۷ نفر دوره (معادل ۶۹/۶ درصد کل نفر دوره‌های) سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای را پوشش دهد. به بیان دیگر حجم کار بخش خصوصی بیش از دو برابر بخش دولتی بوده است.

همچنین آموزشگاه‌های آزاد، تأثیر زیادی در جذب زنان به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای داشته‌اند و حدود ۱,۴۳۰,۰۰۰ نفر از زنان کشور را به کلاس‌های خود جلب کرده‌اند. این درحالی است که سهم بخش دولتی از تلاشش در جذب زنان به کلاس‌های خود ۴۳ درصد است.

۲-۳. وضع موجود

نظام آموزشی ایران طبق طرح مصوب ۱۳۶۹ شورای عالی انقلاب فرهنگی تا پایان دوره متوسطه به دو بخش تقسیم می‌شود:

۱. همان.

الف) آموزش و پرورش عمومی شامل آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی تحصیلی، متوسطه نظری و پیش‌دانشگاهی.

ب) آموزش فنی و حرفه‌ای شامل شاخه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و کاردانش.

سال‌های تحصیلی به تفکیک هر یک از دوره‌های تحصیلی به شرح زیر است:

- دوره ابتدایی ۵ سال،

- دوره راهنمایی ۳ سال،

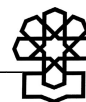
- دوره متوسطه ۳ سال (شامل یک سال آموزش عمومی و مشترک برای همه دانش‌آموزان و ۲

سال آموزش‌های نظری، فنی و حرفه‌ای و کاردانش)،

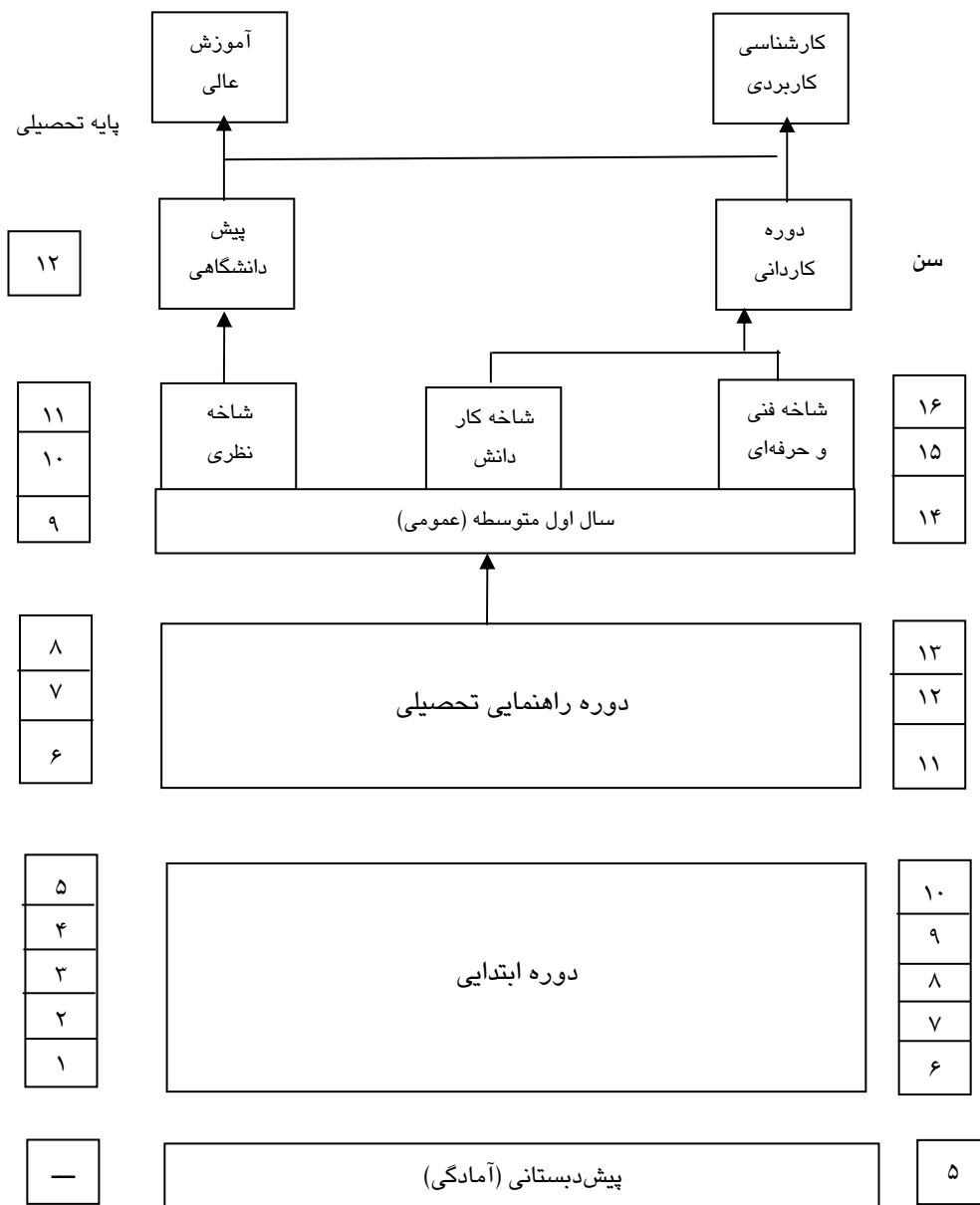
- دوره پیش‌دانشگاهی ۱ سال.

نمودار ۳ ساختار نظام آموزشی ایران را نشان می‌دهد.^۱

۱. احمد صافی، مسائل آموزش و پرورش ایران و راه‌های کاهش آنها - فصل نهم - آموزش فنی و حرفه‌ای در آموزش و پرورش «موقعیت‌ها، چالش‌ها و مشکلات» صص ۱۲۴ و ۱۲۵.

نمودار ۳. ساختار نظام آموزشی ایران

جدول ۱ آمار وضعیت موجود آموزش‌های رسمی و غیررسمی فنی و حرفه‌ای را نشان می‌دهد.

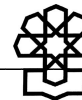
جدول ۱. آمار آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران

آموزش فنی و حرفه‌ای غیررسمی			آموزش فنی و حرفه‌ای رسمی									سال
تعداد نفر - دوره آموزش دیده کوتاه مدت			تعداد دیپلمه‌های فنی و حرفه‌ای			تعداد دانشجویان کاردانی فنی و حرفه‌ای						
جمع	آموزشگاه آزاد	دولتی	درصد از کل زنان	درصد از کل	جمع	درصد از کل زنان	درصد از کل	جمع	درصد از کل زنان	درصد از کل	جمع	
۱,۸۶۷,۰۰۰	۱,۳۰۵,۰۰۰	۵۶۲,۰۰۰	۴۶	۲۹	۲۱۴,۰۰۰	۳۵	۱۷	۱۴۴,۰۰۰	۳۵	۱۶	۱۲۹,۰۰۰	۱۳۸۲
۱,۶۲۳,۰۰۰	۱,۱۶۶,۰۰۰	۴۵۷,۰۰۰	۴۸	۳۱	۲۲۳,۰۰۰	۳۴	۱۹	۱۸۴,۰۰۰	۳۶	۱۶	۱۴۵,۰۰۰	۱۳۸۳
۱,۵۹۰,۰۰۰	۱,۲۲۵,۰۰۰	۳۶۵,۰۰۰	۴۸	۳۲	۲۳۳,۰۰۰	۳۲	۲۲	۲۴۰,۰۰۰	۳۴	۱۵	۱۵۷,۰۰۰	۱۳۸۴
۲,۵۰۵,۰۰۰	۱,۸۰۵,۰۰۰	۷۰۰,۰۰۰	۴۷	۳۳	۲۴۱,۰۰۰	۳۲	۲۲	۲۶۴,۰۰۰	۴۰	۱۸	۲۱۸,۰۰۰	۱۳۸۵
۲,۹۴۹,۰۰۰	۲,۰۵۲,۰۰۰	۸۹۷,۰۰۰	—	—	—	۳۰	۲۳	۲۹۱,۰۰۰	۴۳	۱۴	۲۱۰,۰۰۰	۱۳۸۶

مأخذ: وبگاه مرکز آمار و سالنامه آماری سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور ۱۳۸۷

تحصیل در شاخه‌های تحصیلی فنی و حرفه‌ای و کاردانش، در رشته‌های مختلف انجام می‌گیرد به طوری که وزارت آموزش و پرورش در اقصی نقاط کشور در ۳۵۰ رشته (فنی و حرفه‌ای ۴۰ رشته و کاردانش ۳۱۰ رشته) دانش‌آموزان را تحت تعلیم و تربیت دارد. جدول ۲ اطلاعات مفیدی در این زمینه ارائه می‌کند.^۱

۱. کتاب آمار آموزش و پرورش. سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۷، دفتر برنامه‌ریزی و بودجه، اسفند ۱۳۸۶.

جدول ۲. آمار هنرجویان مدارس فنی و حرفه‌ای کشور (بدون بزرگسال) به تفکیک جنس، پایه و رشته در سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۷

ردیف	رشته تحصیلی	مناطق شهری و روستایی						مناطق روستایی					
		هنرجویان پسر			کل هنرجویان			هنرجویان پسر			کل هنرجویان		
		دوم	سوم	جمع	دوم	سوم	جمع	دوم	سوم	جمع	دوم	سوم	جمع
۱	الکترونیک (سال‌های واحدی)	۱۶۷۴۹	۱۶۶۳۸	۳۳۳۸۷	۱۶۷۵۹	۱۶۶۵۵	۳۳۴۱۴	۸۷۷	۹۰۳	۱۷۸۰	۸۷۷	۹۰۳	۱۷۸۰
۲	الکترونیک (سال‌های واحدی)	۹۴۱۴	۹۲۵۴	۱۸۶۶۸	۱۰۵۸۹	۱۰۳۹۷	۲۰۹۸۶	۳۷۸	۳۴۰	۷۱۸	۳۷۸	۳۴۰	۷۱۸
۳	ساخت و تولید (سال‌های واحدی)	۵۸۸۷	۵۸۱۴	۱۱۷۰۱	۵۸۸۷	۵۸۱۴	۱۱۷۰۱	۲۷۱	۲۴۵	۵۱۶	۲۷۱	۲۴۵	۵۱۶
۴	نقشه‌کشی عمومی (سال‌های واحدی)	۲۰۴۳	۱۹۸۹	۴۰۳۲	۲۱۳۵	۲۰۸۹	۴۲۲۴	۷۷	۱۰۹	۱۸۶	۷۷	۱۰۹	۱۸۶
۵	نقشه‌کشی فلزی (سال‌های واحدی)	۲۳۲۴	۲۲۴۴	۴۵۶۸	۲۳۲۴	۲۲۴۴	۴۵۶۸	۲۵۷	۲۹۰	۵۴۷	۲۵۷	۲۹۰	۵۴۷
۶	متالوژی (سال‌های واحدی)	۲۰۹۳	۲۰۷۱	۴۱۶۴	۲۰۹۳	۲۰۷۱	۴۱۶۴	۱۹۱	۲۰۵	۳۹۶	۱۹۱	۲۰۵	۳۹۶
۷	مکانیک خودرو (سال‌های واحدی)	۹۴۰۸	۹۳۰۸	۱۸۷۱۶	۹۴۰۸	۹۳۰۸	۱۸۷۱۶	۶۶۵	۶۰۳	۱۲۶۸	۶۶۵	۶۰۳	۱۲۶۸
۸	تأسیسات (سال‌های واحدی)	۲۶۹۳	۲۳۳۲	۵۰۲۵	۲۶۹۳	۲۳۳۲	۵۰۲۵	۲۲۶	۲۴۴	۴۷۰	۲۲۶	۲۴۴	۴۷۰
۹	صنایع چوب و کاغذ (سال‌های واحدی)	۱۳۲۴	۱۲۸۷	۲۶۱۱	۱۳۲۴	۱۲۸۷	۲۶۱۱	۱۴۶	۱۵۲	۲۹۸	۱۴۶	۱۵۲	۲۹۸
۱۰	ناوبری (سال‌های واحدی)	۱۷۳	۱۸۹	۳۶۲	۱۷۳	۱۸۹	۳۶۲
۱۱	مکانیک موتورهای دریایی (سال‌های واحدی)	۱۷۵	۱۶۹	۳۴۴	۱۷۵	۱۶۹	۳۴۴
۱۲	الکترونیک و مخابرات دریایی (سال‌های واحدی)	۱۳۸	۱۱۶	۲۵۴	۱۳۸	۱۱۶	۲۵۴
۱۳	ساختمان (سال‌های واحدی)	۱۰۹۳۵	۱۰۳۷۸	۲۱۳۱۳	۱۰۹۳۵	۱۰۳۷۸	۲۱۳۱۳	۵۷۹	۵۴۶	۱۱۲۵	۵۷۹	۵۴۶	۱۱۲۵
۱۴	نقشه‌برداری (سال‌های واحدی)	۲۰۷۴	۱۹۵۷	۴۰۳۱	۲۰۷۴	۱۹۵۷	۴۰۳۱	۲۸	۳۰	۵۸	۲۸	۳۰	۵۸
۱۵	صنایع نساجی (سال‌های واحدی)	۱۳۸	۲۱۹	۳۵۷	۱۳۸	۲۱۹	۳۵۷	۱۰	۱۰	۲۰	۱۰	۱۰	۲۰
۱۶	صنایع شیمیایی (سال‌های واحدی)	۱۶۴۴	۱۴۸۳	۳۱۲۷	۲۷۶۲	۲۵۱۳	۵۲۷۵	۱۰۸	۶۷	۱۷۵	۱۰۸	۶۷	۱۷۵
۱۷	معدن (سال‌های واحدی)	۲۶۲	۲۵۲	۵۱۴	۲۶۲	۲۵۲	۵۱۴	۳۲	۲۳	۵۵	۳۲	۲۳	۵۵
۱۸	سرامیک (سال‌های واحدی)	۱۹۳	۲۸۰	۴۷۳	۲۰۵	۲۹۰	۴۹۵
۱۹	چاپ (سال‌های واحدی)	۱۳۴	۱۱۰	۲۴۴	۱۳۴	۱۱۰	۲۴۴
۲۰	ماشین‌های کشاورزی (سال‌های واحدی)	۱۱۲۳	۱۰۱۲	۲۱۳۵	۱۱۲۳	۱۰۱۲	۲۱۳۵	۶۴۱	۶۰۵	۱۲۴۶	۶۴۱	۶۰۵	۱۲۴۶

ردیف	رشته تحصیلی	مناطق شهری و روستایی						مناطق روستایی					
		هنرجویان پسر			کل هنرجویانی			هنرجویان پسر			کل هنرجویان		
		دوم	سوم	جمع	دوم	سوم	جمع	دوم	سوم	جمع	دوم	سوم	جمع
۲۱	امور زارعی و باغی (سالی واحدی)	۱۲۶۸	۱۲۵۴	۲۵۲۲	۱۲۸۳	۱۲۷۹	۲۵۶۲	۷۸۲	۸۱۸	۱۶۰۱	۷۸۲	۸۱۸	۱۶۰۱
۲۲	امور دامی (سالی واحدی)	۷۷۶	۷۰۹	۱۴۸۵	۷۷۶	۷۰۹	۱۴۸۵	۵۵۷	۵۰۱	۱۰۵۸	۵۵۷	۵۰۱	۱۰۵۸
۲۳	صنایع غذایی (سالی واحدی)	۳۲۹	۲۸۰	۶۰۹	۷۵۶	۶۸۸	۱۴۴۴	۱۸۳	۱۶۰	۳۴۳	۱۸۳	۱۶۰	۳۴۳
۲۴	حسابداری بازرگانی (سالی واحدی)	۱۲۶۶۸	۱۲۷۷۶	۲۵۴۴۴	۲۷۶۸۳	۲۷۳۹۵	۵۵۰۷۸	۷۲۶	۵۷۳	۱۲۹۹	۷۲۶	۵۷۳	۱۲۹۹
۲۵	کامپیوتر (سالی واحدی)	۱۵۰۸۹	۱۵۵۵۱	۳۰۶۴۰	۲۷۴۴۸	۲۸۲۴۹	۵۵۷۱۷	۸۹۳	۶۸۲	۱۵۷۵	۸۹۳	۶۸۲	۱۵۷۵
۲۶	کودکیاری (سالی واحدی)	۰	۰	۰	۴۰۷۹	۴۴۴۷	۸۵۲۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۷	مدیریت خانواده (سالی واحدی)	۰	۰	۰	۷۷۸	۷۹۱	۱۵۶۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۲۸	تربیت بدنی (سالی واحدی)	۱۴۰۴	۱۲۴۷	۲۶۵۱	۲۶۴۵	۲۵۷۱	۵۲۱۶	۱۹	۰	۱۹	۱۹	۰	۱۹
۲۹	طراحی و دوخت (سالی واحدی)	۰	۰	۰	۲۵۸۶	۲۵۰۹	۷۰۹۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۰	نقشه کشی ساختمان (سالی واحدی)	۷۷۰۵	۷۱۹۷	۱۴۹۰۲	۱۵۱۳۷	۱۳۵۲۳	۲۸۶۶۰	۴۰۵	۳۰۷	۷۱۲	۴۰۵	۳۰۷	۷۱۲
۳۱	گرافیک (سالی واحدی)	۱۴۲۲	۱۵۰۱	۲۹۲۳	۸۹۱۰	۹۲۵۴	۱۸۱۶۴	۶۴	۳۴	۹۸	۶۴	۳۴	۹۸
۳۲	نقاشی (سالی واحدی)	۴۱	۴۹	۹۰	۱۰۹۲	۱۲۲۰	۲۳۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۳	صنایع دستی (سالی واحدی)	۴۰	۳۱	۷۱	۲۵۶	۵۱۳	۸۶۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۴	نمایش (سالی واحدی)	۱۲۲	۹۶	۲۱۸	۲۰۱	۱۷۳	۳۷۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۵	سینما (سالی واحدی)	۵۰	۹۶	۱۴۶	۱۰۱	۱۳۶	۲۳۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۶	پشتیبانی صحنه (سالی واحدی)	۰	۰	۰	۱۸	۲۳	۴۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۷	موسیقی ایرانی (سالی واحدی)	۳۸	۴۳	۸۱	۵۸	۵۹	۱۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۸	موسیقی جهانی (سالی واحدی)	۴۹	۳۵	۸۴	۸۹	۶۶	۱۵۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۹	آهنگسازی (سالی واحدی)	۶	۴	۱۰	۶	۴	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴۰	چاپ دستی (سالی واحدی)	۰	۰	۰	۱۷	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع کل		۱۰۹۹۳۱	۱۰۷۹۷۱	۲۱۷۹۰۲	۱۶۶۳۵۰	۱۶۴۰۳۱	۳۳۰۳۸۱	۸۱۱۶	۷۴۴۷	۱۵۵۶۳	۹۰۸۰	۸۲۶۶	۱۷۳۴۶

۲-۴. اهداف و اصول آموزش فنی و حرفه‌ای رسمی در ایران

در طرح تغییر نظام متوسطه (۱۳۶۹) اهداف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به شرح زیر مطرح شده است:

۲-۴-۱. اهداف شاخه متوسطه فنی و حرفه‌ای

- اعتلای سطح فرهنگ و دانش عمومی
- شناخت بهتر استعدادها و علاقه دانش‌آموزان
- ایجاد زمینه مناسب برای هدایت آنان به سمت اشتغال مفید و احراز آمادگی برای ادامه تحصیل عالی‌تر علمی - کاربردی.

۲-۴-۲. اهداف شاخه کاردانش (مهارت‌آموزی)

- اعتلای سطح فرهنگ
- شناخت بهتر استعدادها
- تربیت نیروهای انسانی در سطوح نیمه‌ماهر و ماهر و استادکار و سرپرست مورد نیاز بخش‌های صنعت و خدمات کشاورزی براساس نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور به نحوی که هر یک از افراد شاغل یا متقاضیان اشتغال در جامعه برای کاری که انجام می‌دهند یا داوطلب انجام آن هستند، دانش و مهارت کافی کسب کنند.

۲-۵. توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای رسمی در کشور (برنامه‌ها و فعالیت‌ها)

وزارت آموزش و پرورش زمینه را برای توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در حد ممکن فراهم کرده است. مهمترین این فعالیت‌ها عبارتند از:

۲-۵-۱. رشد قابل ملاحظه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

در سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۸۵ مجموعه دانش‌آموزان دوره متوسطه که در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش به تحصیل اشتغال داشته‌اند از ۱۷/۵ درصد به ۳۴ درصد رسیده است. با توجه به بالاتر بودن ظرفیت اشتغال برای فارغ‌التحصیلان فنی و حرفه‌ای این افزایش نقش مثبتی در کاهش بیکاری خواهد داشت.

۲-۵-۲. افزایش رشته‌های تحصیلی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

به‌منظور تأمین فرصت دسترسی بیشتر به انواع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی و برقراری ارتباط بین آموزش در دوره متوسطه و نیازهای بازار کار، وزارت آموزش و پرورش با همکاری سازمان‌های مختلف ذیربط در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و اشتغال، نسبت به توسعه رشته‌های تحصیلی در شاخه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش اقدام کرده است. در سال ۱۳۸۵ بیش از ۴۰ رشته تحصیلی (۴ رشته کشاورزی، ۱۶ رشته خدمات و ۲۰ رشته فنی و حرفه‌ای) و ۲۵۰ رشته کاردانش در زمینه‌های صنعت و خدمات کشاورزی در مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای دایر بوده و طراحی بیش از ۸۳۰ رشته در «کاردانش» انجام شده است.

۲-۵-۳. ارتقای کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش

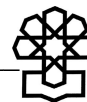
علاوه بر توسعه کمی آموزشگاه‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، فعالیت‌های مختلفی به‌منظور ارتقای کیفی این آموزش‌ها صورت گرفته است از جمله:

- برنامه‌ریزی و اجرای دوره‌های آموزش مستمر مدیران هنرستان‌ها،
- برنامه‌ریزی دوره‌های بازآموزی هنرآموزان و مربیان آموزش‌های مهارتی و فنی و حرفه‌ای،
- تجهیز کارگاه‌های برخی هنرستان‌ها با رعایت استانداردهای مربوط،
- تألیف، چاپ و توزیع کتاب‌های درسی به تناسب دروس هر رشته،
- ایجاد ارتباط نزدیک‌تر در هنرستان‌های کاردانش با صاحبان صنایع، اتحادیه‌های صنفی و کارفرمایان،

- افزایش ساعات کار عملی برنامه‌های درسی کلیه رشته‌های هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای،
- اجرای طرح سنجش عملی و علمی هنرجویان هنرستان فنی و حرفه‌ای،
- برنامه‌ریزی و نظارت مستمر در زمینه فعالیت‌های گروه‌های آموزشی،
- توسعه آموزش‌های مهارتی و فنی و حرفه‌ای دختران.
در سال‌های اخیر توسعه رشته‌های فنی و حرفه‌ای و مهارتی، به‌ویژه برای دختران مورد توجه قرار گرفته و درصد دختران نیز افزایش یافته است.

رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش ویژه دختران عبارتند از:

- مدیریت خانواده،
- صنایع غذایی،
- امور زراعی و باغی،
- خاتم‌کاری،
- روزنامه‌نگاری،

- عینک‌سازی،
- معرق،
- نصب شبکه،
- تولید نیمه‌صنعتی فرآورده‌های نسبی،
- رایانه کار،
- تصویربرداری و عکاسی.

۴-۵-۲. افزایش مشارکت و همکاری دستگاه‌های دولتی و بخش خصوصی

با تصویب آیین‌نامه همکاری وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مراکز تولیدی و آموزشی در اجرای شاخه کاردانش مشارکت وزارت آموزش و پرورش با سازمان‌های دولتی و خصوصی افزایش یافته است به نحوی که تا پایان برنامه سوم توسعه بیش از ۲۰ درصد دانش‌آموزان شاخه کاردانش خارج از آموزش و پرورش تحصیل کرده‌اند در سال ۱۳۸۵ بیش از ۵۰ وزارتخانه و سازمان با آموزش و پرورش همکاری داشته‌اند.

۴-۵-۵. توجه به آموزش بزرگسالان در شاخه کاردانش

گسترش آموزش‌های مهارتی به دلیل وجود محدودیت‌ها و شرایط یادگیرندگان در دوره روزانه مستلزم توسعه آموزش بزرگسالان بوده است. لذا در سال‌های اخیر تعداد دانش‌آموزان بزرگسال در شاخه کاردانش ۵ برابر افزایش یافته است.

۴-۵-۶. استفاده از تیم‌های سیار آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

از سیاست‌هایی که در سال‌های اخیر برای آموزش فنی و حرفه‌ای مناطق روستایی اتخاذ شده، پیش‌بینی تیم‌های سیار است که در چارچوب توافقنامه همکاری وزارت آموزش و پرورش با سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای می‌باشد. روند اجرای این برنامه روز به روز در حال افزایش است.

۴-۵-۷. ایجاد مراکز مستقل شبانه‌روزی

به علت پراکندگی جمعیت در کشور به‌ویژه در مناطق روستایی و کم‌جمعیت و لزوم استفاده داوطلبانه از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش، مراکز مستقل شبانه‌روزی کاردانش در زمینه‌های صنعت، خدمات و کشاورزی پدید آمده است. هم‌اکنون تعداد قابل توجهی از دانش‌آموزان در مراکز شبانه‌روزی به تحصیل اشتغال دارند.

۴-۵-۸. افزایش تعداد آموزشکده‌ها و تعداد دانشجویان

براساس طرح نظام جدید متوسطه، فارغ‌التحصیلان هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش

می‌توانند بدون گذراندن دوره پیش‌دانشگاهی طبق ضوابطی در آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای تحصیل کنند، تعداد این مراکز از ۸۴ واحد در سال ۱۳۷۶ به بیش از ۱۰۰ واحد در سال ۱۳۸۵ رسیده است. تعداد دانشجویان این مراکز بیش از ۱۰۰,۰۰۰ نفر است و مجوز قطعی نزدیک به ۶۰ آموزشکده، از سوی دفتر گسترش دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری صادر و ابلاغ شده است. به موازات توسعه آموزشکده‌های روزانه، دوره‌های شبانه نیز دایر شده است.^۱

۲-۶. اهم مشکلات و چالش‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران (درون‌نهادی و بیرون‌نهادی)

با توجه به تغییرات دنیای کار و تنوع حرفه‌ها و مشاغل تخصصی و نیمه‌تخصصی و رشد آنها در آینده، وظیفه امروری سازمان‌های مسئول آموزش‌های فنی و حرفه‌ای افزایش یافته است و اهمیت تربیت نیروهای ماهر را دو چندان کرده است. مهمترین چالش‌ها در این مسیر عبارتند از:

۱-۲-۶. ناشناخته بودن نیازهای کیفی بازار کار

نیازهای بازار کار در ایران هم به لحاظ کمی و هم به لحاظ کیفی ناشناخته است، زیرا سطح تخصص و رشته شغلی از نظر تعداد افراد مورد نیاز از یک‌سو، صلاحیت‌ها و ویژگی‌های مورد نیاز بازار کار از سوی دیگر به خوبی مشخص نبوده و این امر برنامه‌ریزی محتوای دوره‌های آموزشی و تخصصی و جهت‌گیری و محورهای برنامه درسی را با مشکل مواجه می‌کند.

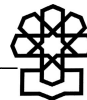
۲-۲-۶. کمبود اطلاعات جدید مربوط به نیروی کار

اطلاعات نیروی انسانی کشور که هر ۱۰ سال یک بار توسط مرکز آمار ایران از طریق سرشماری، جمع‌آوری و منتشر می‌شود نارسا بوده و برای برنامه‌ریزی نیروی انسانی و آموزش کافی نیست. راهنمای تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان و کمک به آنان در انتخاب رشته تحصیلی یا ایجاد و گسترش ظرفیت‌های آموزشی در رشته‌های فنی و حرفه‌ای مستلزم داشتن اطلاعات جامع از وضعیت نیروی کار و تحولات بازار کار است که این چالش کماکان وجود دارد.

۳-۲-۶. کمبود مشاوران حاذق و مطلع در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش

ارائه خدمات مشاوره‌ای به دانش‌آموزان به‌ویژه در زمینه راهنمای تحصیلی و شغلی مستلزم وجود مشاوران مطلع از برنامه‌های فنی و حرفه‌ای، رشته‌های متنوع هنرستان‌ها و مراکز عالی فنی و

۱. مسائل آموزش و پرورش ایران و راه‌های کاهش آن، فصل ۹، آموزش فنی و حرفه‌ای در آوپ، موفقیت‌ها، چالش‌ها و مشکلات، صص ۱۲۵ - ۱۳۱.

حرفه‌ای دانشگاه‌های کشور و نیازهای بازار کار است. به دلیل کمبود ردیف‌های استخدامی برای استخدام مشاوران دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و کاهش دوره‌های بازآموزی برای مشاوران شاغل این مشکل کماکان ادامه دارد.

۴-۶-۲. کم‌توجهی به تشکیل «سرمایه‌های انسانی»

به دلیل اتکای بیش از حد اقتصاد کشور به درآمدهای ناشی از صدور نفت خام، دامن زدن به مدرک‌گرایی در شیوه‌های استخدام، تأکید کارفرمایان به کاربرد ماشین‌آلات و تجهیزات، به‌کارگیری مواد اولیه و انرژی ارزان با حمایت‌های یارانه‌ای دولت و نیز کم‌توجهی به استانداردهای تولید کالا و خدمات، تشکیل سرمایه انسانی مورد غفلت قرار گرفته است. برنامه‌ریزی برای تربیت نیروی انسانی کارآمد و اهتمام در ارتقای سطح کمی و کیفی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به‌منظور انعطاف‌پذیری نیروی کار و کاهش هزینه تولید رونق چندانی نداشته است.

۵-۶-۲. مشارکت غیرفعال بخش خصوصی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

از مفاد برنامه‌های سوم و چهارم توسعه استنباط می‌شود که مسئولیت اولیه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برعهده دولت است، به‌نظر می‌رسد در بازار اقتصاد جدید، سیاستگذاری و عرضه آموزش فنی و حرفه‌ای باید با مشارکت دولت و صاحبان صنایع و مشاغل و اتحادیه‌های صنفی و جامعه صورت گیرد، زیرا کارفرمایان بخش خصوصی با نیازهای درحال تغییر مشاغل (صنعت و بازرگانی) آشنایی دارند و می‌توانند نقش عمده‌ای در زمینه توسعه کمی و کیفی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای داشته باشند.

۶-۶-۲. نارسایی قوانین و مقررات

توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مستلزم همکاری نهادهای ذیربط، مشارکت و اعتبار است و این امر از طریق قوانین و مقررات مناسب امکانپذیر می‌شود. لذا با توجه به شرایط فعلی تجدید نظر در قوانین و اساسنامه‌ها و آیین‌نامه‌ها ضرورت دارد.

۷-۶-۲. فراهم نبودن بستر لازم برای افزایش آگاهی‌های حرفه‌ای در آموزش‌های عمومی

گرچه پیش‌بینی درس حرفه‌وفن در دوره راهنمایی تحصیلی اقدام مناسبی است، ولی در برنامه‌های درسی آموزش عمومی، کمتر به معرفی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و نقش آن در جامعه برای دانش‌آموزان و ایجاد انگیزه در آنها توجه شده است و در مورد کشف و پرورش استعدادها درخشان در این زمینه و هدایت تحصیلی آنها برنامه جامعی پیش‌بینی نشده است.

۸-۶-۲. عدم دسترسی کامل دانش‌آموزان به‌ویژه دختران روستایی به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از مشکلات اساسی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (علیرغم گام‌های برداشته شده در سال‌های اخیر) عدم تأمین فرصت کافی برای پسران و دختران می‌باشد. مشارکت بیشتر اقشار ساکن در مناطق روستایی خصوصاً دختران در عرصه توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نیازمند تلاش آگاهانه و هدفمند سیاستگذاری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش متناسب با آمایش مناطق مختلف کشور است.

۹-۶-۲. عدم اجرای کامل سیاست‌های مصوب مربوط به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای طرح تغییر نظام آموزش متوسطه مصوب ۱۳۶۹ مبین این واقعیت است که به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و توسعه آن توجه شده است. ولی برنامه‌ها و سیاست‌های مربوط به دوره‌های کوتاه‌مدت حرفه‌ای یا آموزش‌های حرفه‌ای حین تحصیل برای ورود به بازار کار انجام نشده است. لذا این فارغ‌التحصیلان اگر در مراکز آموزش عالی پذیرفته نشوند توانایی لازم برای کار در مراکز مختلف را نداشته و به خیل بیکاران تحصیل‌کرده جامعه می‌پیوندند.^۱

۱۰-۶-۲. فقدان استانداردهای ملی شغلی و حرفه‌ای

یکی از مشکلات اساسی در حوزه محتوایی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای نبود استانداردهای ملی حرفه‌ای و شغلی است که توافق ارائه‌دهندگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و متولیان بازار کار از قبیل صنوف، اتحادیه‌ها و... را در بر داشته باشد. ضرورت استانداردهای ملی نیز از جهت دیگر مورد اهمیت است که مشارکت ذینفعان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را موجب می‌شود. در استانداردهای ملی حرفه و شغل وظایف و کارهای شغل مورد انتظار در سطوح مختلف مهارتی بیان می‌شود که براساس آن برنامه‌ریزی درسی توسط ارائه‌دهندگان آموزش هدایت می‌شود.

۱۱-۶-۲. نبود سطح هماهنگ مهارتی بین ارائه‌دهندگان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

نگاهی به محتوای آموزش دوره‌های گوناگون ارائه شده توسط مجریان فنی و حرفه‌ای گویای این حقیقت است که از لحاظ سطح مهارتی و مدارک ارائه شده، هماهنگی محتوایی و صلاحیت حرفه‌ای وجود ندارد. برای مثال در دانشگاه جامع علمی کاربردی برای دوره‌های ناپیوسته مهارت‌های حرفه‌ای که ارائه می‌شود، در سطح دیپلم فنی و حرفه‌ای با استانداردهای درجه ۱ و ۲ است، در صورتی که به دانش‌آموختگان آن دوره‌ها مدرک رسمی‌کاردانی اعطاء می‌شود، درحالی‌که ارائه‌کنندگان دیگر (مثلاً آموزش و پرورش) یا مدرکی پایین‌تر می‌دهند و یا اصولاً مدرکی نمی‌دهند. لذا وجود یک نظام چارچوب صلاحیت حرفه‌ای ملی ضروری است. این نظام در بسیاری از کشورهای دیگر (NQF) تهیه و تدوین شده است.

۱. احمد صافی، مسائل آموزش و پرورش ایران و راه‌های کاهش آنها، فصل نهم، آموزش و پرورش، صص ۱۳۰-۱۳۳.

۱۲-۶-۲. نبود نظام تضمین و کنترل کیفیت در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

به دلیل اهمیت و پرهزینه بودن آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از طرفی و تنوع آموزش‌ها و ارائه‌دهندگان آن از طرف دیگر، ضرورت یک نظام و سامانه تضمین و کنترل کیفیت در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای که بتواند شاخص‌های کیفیت را پایش، اندازه‌گیری و ارزیابی کند کاملاً احساس می‌شود. در کشورهای گوناگون در دهه‌های اخیر مراکز ملی تأسیس شده است که این هدف مهم را پیگیری و مورد بررسی قرار می‌دهند.

علاوه بر مشکلات مذکور اشاره به برخی مسائل دیگر که از درجه اهمیت کمتری نسبت به موارد فوق برخوردار است ضروری به نظر می‌رسد. این موارد عبارتند از:

- رواج مدرک‌گرایی در سطوح بالای علمی و عدم امکان دریافت مدرک مدارج عالی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای،

- تغییرات بازار کار و ایستایی دروس فنی و حرفه‌ای،

- فقدان قانون واحد و جامع حاکم بر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای،

- فزونی علاقه‌مندان به این رشته‌ها و محدودیت عرضه آنها،

- فقدان جایگاه مناسب این آموزش‌ها در افکار والدین، در نتیجه عدم ترغیب فرزندان مستعد و

پرتوان به ادامه تحصیل در این رشته‌ها،

- صعوبت جذب دبیر فنی و حرفه‌ای،

- عدم ارتباط آموزش و صنعت،

- عدم اعتماد کامل کارفرمایان به هنرجویان فارغ‌التحصیل فنی و حرفه‌ای،

- ناکافی بودن منابع،

- عدم تعامل کامل میان نهادهای اجرایی ذیربط،

- عدم اجرای کامل مواد (۵۲) و (۵۵) قانون برنامه چهارم توسعه،

- به روز نبودن امکانات، تجهیزات و ماشین‌آلات هنرستان‌ها و در نتیجه عدم آشنایی هنرجویان

با تکنولوژی مدرن،

- تعارض میان ضوابط مربوط به استخدام در بند «و» ماده (۴۲) قانون مدیریت خدمات

کشوری با شرایط فارغ‌التحصیلان فنی و حرفه‌ای برای استخدام (حاکمیت مدرک)،

- فقدان مطالعه و پژوهش کافی در مورد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای،

- ادامه تحصیل فارغ‌التحصیلان فنی و حرفه‌ای (مقطع متوسطه) در رشته‌های غیرمرتبط در

دانشگاه و هرز رفتن هزینه‌های گزاف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای.^۱

۱. هر دانش‌آموز فنی و حرفه‌ای ۵ برابر دانش‌آموز نظری هزینه دارد (با احتساب هزینه‌های ساختمان، ابزارآلات و ...).

۳. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سایر کشورها^۱

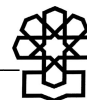
انقلاب صنعتی در اروپا، انقلابی در نظام آموزشی به‌وجود آورد و بسیاری از افراد را به سوی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای هدایت کرد. پیشرفت‌های صنعتی، نیاز به تکنولوژی‌های جدید به‌خصوص در گذر از دوره‌های آموزشی «بیداری»، «نوجویی» و «نوسازی و گسترش» را الزامی ساخت. تکنولوژی‌های جدید نیز تحول در زمینه‌های «آموزش»، «کارآموزی»، «مدیریت‌ها»، به‌ویژه مدیریت تولید و آموزش سازمان‌ها، ساختارهای آموزشی و کار روابط موجود میان عالم کار و آموزش، روابط میان دانشگاه‌ها، بخش تولید و صنعت و عناصر دیگر کار و تولید را به‌طور مستقیم و غیرمستقیم؛ امری ضروری ساخته است و ماهیت و کیفیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را تحت تأثیر قرار داده است. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای نیز در آنها تأثیر گذاشته است، این تأثیر و تأثر به‌طور مستمر و شدیدتر از گذشته ادامه حیات می‌دهد و به یاری نظام‌های ملی و بین‌المللی نیازمند شده است تا خود را با نیازها و خدمات‌های زمان انطباق دهد و آن را (آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و انطباق آن با نیازهای جامعه و شخص آموزش‌گیرنده) به سراسر زندگی ذینفع تسری دهد. مسئله به‌حدی جدی شده است که کمتر شخصی را می‌توان پیدا کرد که نیاز به آموزش فنی و حرفه‌ای نداشته باشد. تفکر توجه به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بدین جهت مورد توجه بیشتر قرار می‌گیرد که یونسکو بیکاری را یکی از مشکلات اساسی قرن حاضر معرفی می‌کند. مک لین مدیر یونیوک به‌صراحت اعلام می‌کند که «۸۰ درصد» مشاغل موجود در دنیا، نیازمند مهارت‌های فنی و حرفه‌ای است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که کشورهای پیشرفته، در استقبال از آموزش‌های فنی و حرفه‌ای از کشورهای درحال توسعه پیشی گرفته‌اند. این بخش به بررسی وضعیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در چند کشور اختصاص دارد.

۳-۱. آموزش فنی و حرفه‌ای در آلمان

سیستم آموزش فنی و حرفه‌ای دوگانه یا دوآل که برای اولین بار در کشور آلمان طراحی و اجرا شده است شامل کار نیمه وقت و تحصیل در کنار هم است. این نظام بنیاد آموزش متوسطه را تشکیل می‌دهد.

در آلمان همه جوانانی که داوطلب آماده شدن برای یک حرفه مناسب هستند باید بعضی از آموزه‌های فنی و حرفه‌ای را تا بالاترین سطح ممکن دریافت نمایند.

۱. مطالب این قسمت از مجموعه مطالب تهیه شده در اداره کل روابط عمومی و اطلاع‌رسانی شورای عالی انقلاب فرهنگی تحت عنوان «نظام‌های آموزشی کشورهای جهان» و «بررسی تطبیقی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشورهای جهان» تألیف غلامرضا محمدزاده و «مطالعه تطبیقی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشورهای مالزی و آلمان» ترجمه فرشته زینی‌وندنژاد با دخل و تصرف تهیه شده است.

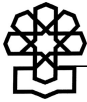

دانش‌آموزان در سن ۶ سالگی وارد نظام آموزش تمام وقت اجباری می‌شوند. این دوره ۹ سال به طول می‌انجامد. بعد از تکمیل این دوره ۶۹ درصد از دانش‌آموزان به سیستم آموزش دوال وارد می‌شوند و مابقی به تحصیلات نظری و پیش آکادمیک دانشگاهی می‌پردازند. البته فارغ‌التحصیلان دوره‌های فنی و حرفه‌ای یا دوآل نیز می‌توانند گواهینامه ورود به دانشگاه را به دست آورند. دانش‌آموزانی که وارد سیستم دوال می‌شوند یک یا دو روز در هفته به صورت نیمه‌وقت به کار مشغول می‌شوند و بقیه هفته را به کلاس‌های درسی خود می‌پردازند. این کارآموزی معمولاً بین ۲ تا ۳ سال طول می‌کشد.

در آلمان درصد دانش‌آموزان فنی و حرفه‌ای نسبت به نظری از ۳۷/۳ درصد در سال ۱۹۵۰ به ۶۸/۶ درصد در سال ۱۹۸۶ رسیده است و از آن زمان تاکنون در حدود ۶۹ درصد ثابت باقی مانده است. آموزش فنی و حرفه‌ای جوانان چه برای مشاغلی که نیاز به آموزش دارند و چه برای شاغلین که به تشخیص دولت محلی نیاز به آموزش دارند، فقط توسط دولت تعیین می‌شود. این عمل موجب یکنواختی استاندارد و تضمین کیفیت می‌شود و بازار کار قابل تحرکی را ایجاد می‌کند. نظام دوگانه کشور آلمان در بیشتر کشورهای در حال توسعه متقاضی زیادی داشته است. بدان سبب که موفقیت اقتصادی آلمان با نظام ویژه توسعه منابع انسانی پیوند یافته است. البته وجود شرایط مناسب از جمله نظام تحصیلی آلمان به‌عنوان مبنایی برای کارآموزی، پایبندی جدی کارفرمایان به تعلیم کارآموزان، وجود شرکت‌های پررونقی که قادرند بخش عمده هزینه‌ها را تقبل کنند و اتخاذ سیاست کاملاً محدودکننده در قبال مدارس حرفه‌ای تمام‌وقت به موفقیت نظام فنی و حرفه‌ای آلمان کمک شایانی کرده است.

۲-۳. آموزش فنی و حرفه‌ای در استرالیا

در اواخر دهه ۱۹۸۰ میلادی در حالی که استرالیا در شرایط بد اقتصادی (مانند رکود اقتصادی، اقتصاد حمایتی، تکیه بر صدور مواد خام اولیه، مواجهه با بیکاری جوانان و...) قرار داشت، تصمیم بر تغییر سیاست اقتصادی خود از «حمایتی» به «رقابتی» گرفت. این تغییر جهت عظیم اقتصادی نیازمند نیروهای انسانی کارآمد و ماهر بود، از این رو منشور اصلاحات آموزش فنی و حرفه‌ای در سطح ملی تدوین شد. نکته مهم در این اصلاحات نگاه به اصلاح نظام آموزش فنی و حرفه‌ای در دایره بزرگ‌تر اصلاحات اقتصادی است. به عبارت بهتر هدف اصلاح آموزش فنی و حرفه‌ای در استرالیا افزایش کارایی این نظام آموزشی برای کمک به اقتصاد این کشور بود، تا بتواند هم در بازار رقابت بین‌المللی (تجارت جهانی) حضور یابد و هم به افزایش استانداردهای زندگی از طریق افزایش کارایی نائل شود. این اهداف نیز نیازمند سازماندهی محیط کار، طبقه‌بندی جدید مشاغل، فراهم آوردن زمینه آموزش‌های چندمهارتی و انعطاف‌پذیری نیروی کار بود.

استرالیا با تکیه بر همین عوامل موفق به اصلاحات خرد اقتصادی و اصلاح نظام آموزش فنی و حرفه‌ای شد.

ویژگی‌های مهم نظام آموزش فنی و حرفه‌ای استرالیا که امکان تحرک و انعطاف‌پذیری این سیستم را در پاسخگویی به نیازهای صنعت و همچنین توسعه و اصلاح مستمر آن فراهم می‌کند عبارتند از:

- استقلال سازمانی «نظام آموزش فنی و حرفه‌ای»،

- ارتباط مستمر با بخش تولید و خدمات از طریق سازمان‌های میانی،

- ایجاد مراکز پژوهشی و ارتباط با دانشگاه‌ها و مراکز علمی برای توسعه علمی سیستم.

البته این نظام واجد ویژگی‌های دیگری، از قبیل نظام فدرالی و غیرمتمرکز، ناشی از نظام سیاسی و فدرالیسم و فرهنگ اجتماعی این کشور است که به واسطه ارتباط آن با فرهنگ سیاسی، اجتماعی ویژه استرالیا از بحث درباره آن خودداری می‌شود.

۱-۲-۳. استقلال سازمان نظام آموزش فنی و حرفه‌ای

نظام آموزش فنی و تکمیلی به‌عنوان بزرگ‌ترین بخش آموزش فنی و حرفه‌ای استرالیا از ابتدا به‌صورت بخش مستقل، مانند آموزش متوسطه و عالی، تأسیس شد. این استقلال برای آموزش فنی و حرفه‌ای فرصت‌هایی را به‌وجود آورد تا بتواند مورد توجه مستقیم دولت و مردم و بخش اقتصادی قرار گیرد و با بخش صنعت نیز ارتباط برقرار کند. به این ترتیب که نظام اقتصادی کشور برای انتخاب نیروی انسانی ماهر و آموزش کارگران نیازمند آموزش فنی و حرفه‌ای شد. از نظر اجتماعی هم سیستم مزبور برای مردم و اولیای دانش‌آموزان شناخته شد، تا آنها برای کسب مهارت و انتخاب مشاغل حرفه‌ای، فرزندانشان را به این نظام بسپارند. در نتیجه نظام آموزش فنی و حرفه‌ای از طرف دولت حمایت شد و برنامه‌های خود را در سطح وسیع و به‌صورت بسیار متنوع توسعه داد. به همین دلیل تقاضا برای این آموزش‌ها از طرف مردم و بخش صنعت و خدمات افزایش یافت. این ویژگی، آموزش فنی و حرفه‌ای را به بخش بزرگ و عظیم آموزشی تبدیل و مزایایی به‌شرح زیر برای این نظام فراهم کرد:

- به‌عنوان نظامی مستقل بودجه خود را به‌صورت مستقل و مستقیم از دولت دریافت کند،

- توسعه و تحول خود را تابع مقتضیات و نیازهای خاص این نظام کند،

- ارتباط مستقیم و روشن با بخش صنعت و سایر بخش‌ها برقرار کند و برای پاسخگویی به

نیازهای بازار و بخش‌های مختلف، انعطاف‌پذیری از خود نشان دهد،

- به جهت استقلال، با دولت ارتباط نزدیک‌تر داشته و آسان‌تر نیازهای خود را مطرح کند،

- به‌عنوان پله‌ای برای رفتن به دانشگاه و مزیت کسب شغل، جوانان را به این نظام جذب کند.

- رابطه برابر میان این سیستم و سایر نظام‌های آموزشی به‌وجود آورد،
- بنا به ماهیت خاص این نظام، امکان برگزاری دوره‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت را در کنار هم فراهم کند،

- از طریق سازمان‌های میانی با بخش تولید و خدمات ارتباط متقابل برقرار کند،
- امکان برقراری ارتباط متقابل و متعامل با دانشگاه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی را برای توسعه مفاهیم آموزشی و یافتن راه‌حل‌های کاربردی از طریق انجام پژوهش‌ها به‌دست آورد،
درواقع ویژگی استقلال سازمانی موجب شده است نظام آموزش فنی و حرفه‌ای در استرالیا بتواند در پاسخگویی به نیازهای درحال تغییر و تحول بخش‌های اقتصادی از خود انعطاف بیشتری نشان دهد.

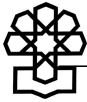
۲-۲-۳. ارتباط مستمر با بخش خدمات و تولید از طریق سازمان‌های میانی

دومین ویژگی راهبردی نظام آموزش فنی و حرفه‌ای استرالیا برقراری پل ارتباطی با صنعت از طریق تأسیس سازمان‌های میانی است. علیرغم وابستگی دو بخش آموزش و صنعت به یکدیگر به دلیل مشغله مدیران از یک‌سو و تفاوت‌ها و ویژگی‌های خاص این دو بخش ازسوی دیگر برقراری ارتباط مستقیم میان این دو بخش بسیار دشوار بود. ازاین‌رو ضرورت داشت، سازمان‌های میانی برای هماهنگی و برقراری ارتباط ایجاد شوند. نظام آموزش فنی و حرفه‌ای در استرالیا از این ویژگی برخوردار است و می‌تواند این سازمان‌ها را به‌عنوان پلی ارتباطی میان خود و صنعت به‌وجود آورد تا با شناخت نیازهای صنعت پاسخگویی آنها باشد.

ماهیت این سازمان‌ها نه کاملاً دولتی و نه کاملاً خصوصی است، بلکه به‌صورت سازمان‌های نمایندگی، شامل ترکیبی از نمایندگان دولت و صنعت هستند و از دهه ۱۹۹۰ توسعه یافتند. (برای مثال انجمن آموزش ملی در سال ۱۹۹۰ تأسیس شد و چارچوب استاندارد آموزشی استرالیا را تهیه کرد. در سال ۱۹۹۵ این سازمان با ادغام در سازمان دیگری، شورای برنامه‌ریزی درسی و استاندارد را به‌وجود آورد. سازمان اقتدار کارآموزی ملی استرالیا نیز در سال ۱۹۹۲ تأسیس شد تا به تدوین توصیه‌ها و سیاست‌های آموزشی برای دولت و صنعت بپردازد. این سازمان‌ها به‌ویژه سازمان اقتدار کارآموزی تاکنون کمک‌های زیادی به انجام اصلاحات در آموزش فنی و حرفه‌ای کرده‌اند).

۳-۲-۳. ایجاد مراکز پژوهشی و ارتباط با دانشگاه‌ها و مراکز علمی برای توسعه علمی سیستم

سومین ویژگی نظام آموزش فنی و حرفه‌ای استرالیا که نقش بسیار مهمی در اصلاح و انطباق آن با نیازهای درحال تغییر دارد، ارتباط تعاملی آن با مراکز پژوهشی و دانشگاه‌ها برای استفاده از یافته‌های پژوهشی جهت ارتقای کیفیت آموزش و حل مسائل موجود و تولید علم در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و توسعه مبانی نظری این آموزش‌هاست.

سیاست‌ها، مفاهیم و روش‌های اجرایی در نظام آموزش فنی و حرفه‌ای در جریان بحث‌های دائمی میان کارشناسان و پژوهشگران مورد اصلاح و توسعه کمی و کیفی قرار می‌گیرد. این سازوکار موجب ارتقای پیوسته این نظام شده و مجموعه اصلاحات آموزشی در سطح ملی را فراهم کرده که به مجموعه «اصلاحات ملی آموزشی» معروف است.

بررسی اسناد و ادبیات آموزشی فنی و حرفه‌ای در استرالیا نشان می‌دهد مطالعات مرتبط با موضوعات آموزش فنی و حرفه‌ای به وسیله مؤسسات و مراکز پژوهشی و علمی مختلف انجام می‌شود. با وجود آنکه هر یک از این مؤسسات ممکن است روش‌های مختلفی را در پژوهش‌های خود به کار برند، اما همه آنها از طریق توسعه و ارتقای مفاهیم و سازوکارهایی که منجر به اصلاح و بهبود نظام می‌شود آموزش فنی و حرفه‌ای را حمایت می‌کنند.

از مراکز مهم پژوهشی که در سال ۱۹۸۱ تأسیس شده و تاکنون در این زمینه فعالیت می‌کند، مرکز ملی تحقیقات آموزش فنی و حرفه‌ای است که به صورت مؤسسه مستقل غیرانتفاعی اداره می‌شود و هیئت مدیره آن ترکیبی از نمایندگان صنعت، مقامات آموزشی و دولت است.

به هر حال پژوهش‌محور بودن نظام آموزشی فنی و حرفه‌ای استرالیا در مدت کوتاهی موجبات ارتقای این نظام را فراهم آورده و آن را به عنوان نظامی کارآمد در کنار نظام‌های آموزشی مهم دنیا مانند دوآل مطرح کرده است.

۳-۳. آموزش فنی و حرفه‌ای در فرانسه

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در فرانسه به اشکال مختلف ارائه می‌شوند. پس از دوره‌های آموزشی در سطوح مختلف کالج‌ها کارآموزان را برای آزمون و دریافت گواهینامه آماده می‌کنند. همچنین برای افراد بزرگسال و جوانانی که به هر دلیل موفق به گذراندن دوره‌های مهارتی نشده‌اند زمینه انعقاد قراردادهای آموزشی فراهم می‌شود این قراردادها زمینه‌ساز آموزش فنی و حرفه‌ای و یافتن شغل خواهد بود.

انواع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در فرانسه

۱-۳-۳. انواع آموزش

الف) آموزش مقدماتی فنی و حرفه‌ای: در فرانسه وزیر آموزش و پرورش ملی مسئولیت فراهم آوردن و ارائه دوره‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای مقدماتی را به دانش‌آموزان و دانشجویان به‌عهده دارد.

براساس قانون کلیه جوانان فرانسوی باید پیش از خروج از نظام آموزش و پرورش، صرفنظر از سطح تحصیلات خود به گذراندن آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مبادرت کنند.

این سیاست در جهت مبارزه با بیکاری صورت گرفته و برنامه‌های آموزشی آن مانند «طرح ورود افراد به بازار کار» دوره‌های کارآموزی و دوره‌های مختلف آموزشی ویژه گروه‌های سنی ۱۶ تا ۲۵ سال را شامل می‌شود.

ب) آموزش حرفه‌ای و تکنولوژیک: در نظام آموزش فرانسه، با توجه به تأکید بر مشاوره آموزشی و شغلی برای آن دسته از دانش‌آموزانی که از امکان ادامه تحصیل در شاخه اصلی تحصیلات عمومی برخوردار نیستند، آموزش‌های حرفه‌ای با طیف گسترده‌ای از مهارت‌های آموزشی و شغلی فراهم آمده است.

عملکرد چنین سیاستی بدین نحو است که بین رده‌های سنی ۱۶ تا ۲۵ سال، قرارداد اشتغال به‌کار با یک کارفرما منعقد می‌شود. طبق این قرارداد، حقوق و وظایف کارآموز مشخص شده و کارفرما بر صدور مجوز حضور کارآموز در کلاس درس طی ساعات آموزشی ملزم می‌شود، برخورداری از حقوق آموزشی، حقوق و مزایای کاری ویژه کارآموزان در قانون کار کشور فرانسه پیش‌بینی شده است. طول دوره آموزش حرفه‌ای (کارآموزی) ۲ سال کاری است که می‌توان آن را به ۱ تا ۳ سال تغییر داد.

افزایش مدت زمان کارآموزی می‌تواند به اعطای ۲ نوع گواهینامه یعنی «گواهینامه مهارت حرفه‌ای» و «دیپلم تحصیلات حرفه‌ای» به کارآموزان منجر شود. کارآموزان به‌منظور استخدام در بازار کار به کارآموزی در ۶ بخش اعم از «ساختمان»، «تعمیرات اتومبیل»، «خدمات شخصی»، «هتلداری و رستوران»، «فرآورده‌های غذایی و نانوبی و قنادی» و «خرید و فروش» مبادرت می‌کنند.

کارآموزان شخصاً ملزم به یافتن کارگاه، کارخانه یا محل مورد نظر جهت کارآموزی هستند. البته اتاق بازرگانی و صنایع، اتاق کشاورزی و مشاغل ملزم به یاری داوطلبین برای یافتن محل کارآموزی مورد نظر آنان هستند. علاوه بر این، مراکز اطلاع‌رسانی و مشاوره و مراکز آموزش کارآموزان نیز به ارائه خدمات مشاوره‌ای مبادرت می‌کنند.

ج) دوره‌های کارآموزی: دوره‌های کارآموزی شکل تغییر یافته آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مقدماتی تحت قراردادهای کاری محسوب می‌شود (تلفیق روش اول و دوم) دوره‌های کارآموزی به ارائه ترکیبی از آموزش علمی با آموزش تئوری مبادرت کرده و در پایان دوره، کارورزان به اخذ گواهینامه تحصیلات «فنی و حرفه‌ای»، «فنی» یا گواهینامه معتبر «تخصصی» نائل می‌آیند. قراردادهای کارآموزی، قراردادهای خاصی است که ۳ سال به طول می‌انجامد و کلیه جوانان رده سنی ۱۶ تا ۲۵ سال می‌توانند بنابر پیشرفت کار و افزایش سن از حقوق و مزایای آن بهره‌مند شوند. این دوره‌های آموزشی به‌طور همزمان در محیط کار و مراکز آموزشی کارآموزان برگزار می‌شود، کارفرمایان موظف به ارائه آموزش‌های عملی و اطمینان از حضور کارآموزان در محیط آموزشی هستند.

مراکز آموزشی کارآموزان مؤسساتی است که در جهت عقد قراردادهای آموزشی میان نظام مدیریت آموزش و دولت (یا نواحی آموزشی) تشکیل یافته است. مسئولیت نظارت بر فعالیت مراکز آموزشی کارآموزان نیز به‌عهده وزیر آموزش و پرورش ملی است. تأمین اعتبار دوره‌های کارآموزی نیز از دو طریق صورت می‌پذیرد:

- وضع مالیات کارآموزی.

- بودجه دولتی منطقه‌ای ویژه دوره‌های کارآموزی.

۲-۳-۳. ارائه‌کنندگان و گواهینامه‌های فنی و حرفه‌ای

- کالج‌های فنی و حرفه‌ای

گواهینامه‌های آموزشی

کالج‌های فنی و حرفه‌ای به آماده‌سازی دانش‌آموزان در جهت پذیرش در «آزمون ملی» که به اخذ گواهینامه‌های ذیل منجر می‌شود، مبادرت می‌کنند:

- گواهینامه صلاحیت فنی و حرفه‌ای (گواهینامه کسب مهارت عملی در یک شغل خاص).

- گواهینامه آموزش فنی و حرفه‌ای (گواهینامه تأیید صلاحیت فنی و حرفه‌ای کارگران و

کارمندان شایسته کشور).

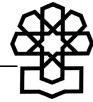
- دیپلم متوسطه فنی و حرفه‌ای (گواهینامه گذراندن کلاس‌های مقدماتی و تکمیلی فنی و

حرفه‌ای).

- مدرک کارشناسی فنی و حرفه‌ای (گواهینامه ۲ سال آموزش عالی علاوه بر دوره مقدماتی).

۳-۳-۳. قراردادهای آموزشی

از مهمترین قراردادهای آموزشی که برای آموزش و ایجاد فرصت‌های شغلی به متقاضیان مقاطع

مختلف آموزشی ارائه می‌شود، می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- قرارداد ارائه برنامه‌های آموزشی جایگزین،

- قرارداد آموزش انفرادی جوانان،

- قرارداد استخدام گروهی،

- قراردادهای اشتغال به کار در مراکز فنی آموزش عالی.

۳-۴. آموزش فنی و حرفه‌ای در انگلستان

در نظام آموزشی انگلستان از صلاحیت حرفه‌ای تحت عنوان ترکیب مهارت‌ها، دانش و برخورداری از توانایی مربوطه در اجرای چنین مهارت و دانشی یاد می‌شود. متولی اصلی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در انگلستان وزارت کار است. وزیر کار و امور اجتماعی مسئولیت اهداف و اولویت‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در نظام آموزشی این کشور را برعهده دارد. گفتنی است که سیاست‌های اجرایی وزارت کار در حوزه آموزش توسط اداره امور استخدامی و از طریق شوراهای سرمایه‌گذاری اعمال می‌شود. تدارک دوره‌های آموزشی فنی و حرفه‌ای در انگلستان در زمره مسئولیت مؤسسات آموزش عالی و مؤسسات آموزش فنی و حرفه‌ای و کارفرمایان خصوصی قرار دارد. به علاوه شوراهای سرمایه‌گذاری حوزه آموزش نیز در انگلستان در این زمینه فعال هستند. این شوراها نسبت به تخصیص بودجه به آموزش پیشرفته فنی و حرفه‌ای اقدام کرده و مسئولیت افزایش همکاری‌های دوجانبه میان حوزه صنایع و آموزش را نیز عهده‌دار هستند. نهادهای ارائه‌کننده آموزش صنایع نیز مسئولیت توسعه آموزش در حوزه صنایع کشور را برعهده دارند. نهادهای مذکور به ارائه اطلاعات و خدمات مشاوره به کارفرمایان و به تعیین استانداردهای حوزه صنایع جهت فراهم‌سازی شرایط لازم حرفه‌ای و شغلی می‌پردازند.

۱-۳-۴. اهداف آموزشی

از جمله مهمترین اهداف آموزشی فنی و حرفه‌ای در کشور انگلستان می‌توان به اهداف ذیل اشاره کرد:

- نائل آمدن حداقل ۸۰ درصد از کل دانش‌آموزان به صلاحیت فنی و حرفه‌ای سطح ۲ یا معادل

تحصیلی آن.

- برخورداری کلیه دانش‌آموزان از تجربه‌کاری و آموزش منتهی به اخذ صلاحیت فنی و

حرفه‌ای سطح ۳ یا معادل آن.

- نائل آمدن حداقل ۵۰ درصد از کل دانش‌آموزان به صلاحیت فنی و حرفه‌ای عمومی سطح ۳

یا معادل آن.

- توسعه تدارکات آموزش و پرورش فنی و حرفه‌ای در جهت افزایش انعطاف‌پذیری و اعتماد به نفس هرچه بیشتر دانش‌آموزان فعال در حوزه آموزش فنی و حرفه‌ای.

۲-۴-۳. دوره‌های آموزش تکمیلی

ازجمله مهمترین دوره‌های آموزش تکمیلی فنی و حرفه‌ای که در مراکز آموزش عالی فنی و حرفه‌ای انگلستان ارائه می‌شود می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- صلاحیت فنی و حرفه‌ای ملی،

- صلاحیت فنی و حرفه‌ای محلی.

این دو دوره عمدتاً براساس استانداردهای تعیین شده صنعتی و بازرگانی برای داوطلبین مشاغل طراحی شده است و در کالج‌ها و مدارس کشور نیز ارائه می‌شود. دوره‌های مذکور، پایه‌های برنامه‌های آموزش ملی را تشکیل می‌دهد.

هر یک از این دو دوره محدوده‌ای از کفایت آموزشی افراد را تحت پوشش قرار داده و از سطوح آموزش خاصی در قالب چارچوب آموزشی برخوردار هستند.

چارچوب مذکور از ۵ سطح توانایی آموزشی تشکیل شده است. سطح اول کلی‌ترین مهارت‌های آموزشی و سطح پنجم بالاترین سطح مهارت‌های حرفه‌ای را شامل می‌شود. به عبارت بهتر می‌توان گفت این دوره‌های آموزشی در جهت اندازه‌گیری کفایت شغلی افراد طراحی شده است. این توانایی‌ها براساس عملکرد موفقیت‌آمیز شغلی افراد و توانایی آنان در به‌کارگیری دانش و میزان درک افراد از محتوای شغل مورد سنجش قرار می‌گیرد.

علاوه بر دو دوره عمومی مذکور، دو دوره آموزش حرفه‌ای (صلاحیت حرفه‌ای عمومی) در زمینه صلاحیت‌های فنی و حرفه‌ای و در جهت توسعه دانش و مهارت‌های شغلی به‌طور گسترده طراحی شده است. این دوره‌های آموزشی به‌عنوان کلید مهارت‌های ارتباطاتی و تکنولوژیکی اطلاعات مطرح هستند. به عبارت دیگر می‌توان گفت که دوره‌های آموزشی مذکور در جهت ارائه آموزش‌های ترکیبی پایه متشکل از دوره‌های آموزش عالی و تکمیلی یا دوره‌های فنی طراحی شده است.

۳-۴-۳. کالج‌های آموزش تکمیلی

عمده دوره‌های آموزشی که به اعطای مدارک دانشگاهی منتهی نمی‌شود در کالج‌های آموزشی تکمیلی ارائه می‌شود. آموزش تکمیلی عنوانی است که به دوره‌های بدون مدرک دانشگاهی اطلاق می‌شود و دانش‌آموزان قادر به گذراندن این دوره‌ها از سن ۱۶ سالگی به بعد هستند. این کالج‌ها به ارائه دوره‌های فنی - حرفه‌ای مبادرت می‌کنند.

۳-۴-۴. امتیازات آموزشی

صلاحیت حرفه‌ای و امتیازات ویژه آموزش فنی و حرفه‌ای، بنابر استانداردهای آموزشی مصوب انگلستان متعلق به آن دسته از جوانانی است که از دوره‌های آموزشی تمام‌وقت ترک تحصیل کرده و به فعالیت در بازار کار مبادرت کرده‌اند.

اعطای امتیازات ویژه آموزشی به جوانان انگلیسی در جهت افزایش انگیزش جوانان فعال در بازار کار و بهره‌مندی از دوره‌های آموزش حرفه‌ای است. این طرح در مدت کوتاهی ۲۰ درصد از دانش‌آموزان ۱۶ و ۱۷ سال را که ترک تحصیل کرده بودند تحت پوشش قرار داد.

۳-۴-۵. ارزشیابی تحصیلی

از مهمترین نهادهای مجری برگزاری آزمون‌های جامع آموزش فنی و حرفه‌ای می‌توان به شورای آموزش فنی و حرفه‌ای انگلستان، دایره امتحانات فنی و حرفه‌ای، انجمن اصناف تجاری لندن و اتاق بازرگانی و صنایع لندن اشاره کرد.

گفتنی است که آزمون‌های مذکور بر پایه صلاحیت و کفایت صنعتگران و در جهت سنجش مهارت علمی، دانش، استعداد و تجربه‌کاری صنعتگران برگزار می‌شود.

۳-۴-۶. طرح‌های آموزشی

مهمترین طرح‌های به اجرا درآمده در حوزه آموزش فنی و حرفه‌ای در کشور انگلستان به قرار ذیل است:

- طرح آموزش جوانان

مدیریت طرح آموزش حرفه‌ای کشور و مسئولیت رسیدگی و نظارت بر آموزش جوانان از وزارت کار و امور اجتماعی انگلستان به شوراهای سرمایه‌گذاری و آموزش تفویض شد. آموزش جوانان بر ضمانت آموزش حرفه‌ای دانش‌آموزان رده‌های سنی ۱۸ تا ۲۵ سال غیرشاغل و غیردانشجوی انگلیسی زبان تأکید دارد. تکمیل طرح آموزش اختصاصی جوانان ۲ سال به‌طول می‌انجامد. این دوره‌ها از طریق انعقاد قرارداد آموزش با کارفرمایان خصوصی و مؤسسات آموزش عالی ارائه می‌گردد. براساس پیشرفت، شرایط یا توانایی فعالیت در بازار کار و طی دوره‌های آموزشی حرفه‌ای جوانان است که تناسب و صلاحیت دانش‌آموزان جهت بهره‌مندی از امکانات آموزش عالی مشخص می‌شود. لازم به‌ذکر است که کلیه مراکز آموزش برگزارکننده دوره‌های آموزشی جوانان باید از ویژگی‌های آموزش سازمان‌یافته برخوردار باشند.

- طرح مهارت‌های شغلی

طرح مهارت‌های شغلی، طرح آموزش مقدماتی دوساله توسعه برنامه‌های آموزشی کشور انگلستان است، که از سال ۲۰۰۳ جایگزین طرح آموزش جوانان و آموزش فنی و حرفه‌ای شده است. به موجب اجرای چنین طرحی دوره‌های آموزشی به کلیه داوطلبان فعال و غیرفعال بازار کار ارائه می‌شود.

- طرح آموزش در حوزه صنایع

از مهمترین ابتکارات دولت انگلیس در جهت برقراری ارتباط هر چه نزدیک‌تر میان مدارس و مراکز آموزشی با حوزه صنایع می‌توان به اقدامات ذیل اشاره کرد:

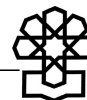
- طرح آموزش فنی و حرفه‌ای پروژه مشترک آموزشی است که بودجه آن توسط اداره آموزش و پرورش و وزارت کار و امور اجتماعی تأمین می‌شود.
- طرح مشارکت حوزه تجارت و آموزش در جهت افزایش سطح هماهنگی و همکاری میان حوزه صنایع و آموزش محلی.

۳-۵. آموزش فنی و حرفه‌ای در مالزی

مالزی در افق ۲۰۲۰ میلادی کشوری توسعه‌یافته است. اصلی‌ترین راهبردی که به منظور افزایش مشارکت جوانان و بزرگسالان در توسعه ملی تعیین شده است آموزش آنان در مراکز فنی و حرفه‌ای است. از طریق این آموزش‌ها که در مدارس و سایر مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای (مراکز پلی‌تکنیک) ارائه می‌شود، جوانان و بزرگسالان به تجربه آموزش‌های مورد نیاز حوزه صنایع نائل آمده و با محیط کار آشنا می‌شوند. مهمترین منابع تأمین‌کننده و سازمان‌های دولتی مجری این آموزش‌ها، وزارت آموزش و پرورش، وزارت منابع انسانی، وزارت کشاورزی، وزارت توسعه مناطق روستایی و وزارت جوانان و ورزش هستند.

تلاش‌های دولت با شرکت فزاینده سازمان‌های خصوصی در حوزه آموزش فنی و حرفه‌ای تکمیل می‌شود. در این راستا به منظور افزایش مشارکت بخش خصوصی در برنامه‌های آموزشی اقداماتی در قالب تأسیس صندوق توسعه منابع انسانی به اجرا درآمده است. این صندوق توسط وزارت منابع انسانی در سال ۱۹۹۳ تأسیس شد.

استانداردها و کیفیت برنامه‌های آموزشی از سوی هیئت تعیین صلاحیت مراکز آموزشی ملی صنعتی و تجاری حفظ و تضمین می‌شود. اعضای هیئت مذکور توسط شورای مشورتی ملی حوزه آموزش صنعتی تعیین می‌شوند. این هیئت عهده‌دار مسئولیت تهیه استانداردهای تجاری و مورد استفاده برنامه‌های آموزشی است و بر بازنگری و بهبود برنامه‌های آموزشی نظارت دارد.

۱-۵-۳. اهداف آموزشی

مهمترین اهداف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در مالزی عبارتند از:

- فراهم‌سازی آموزش جامع و گسترده برای دانش‌آموزان مدارس تکمیلی متوسطه در جهت فراهم شدن زمینه لازم برای تحصیل آنان در رشته‌های فنی و مهندسی،
- فراهم‌سازی آموزش‌های فنی یا حرفه‌ای آزاد و بالا بردن سطح مهارت‌های پایه،
- افزایش همکاری با بخش خصوصی یا دولتی از طریق خصوصی‌سازی تدریجی و انجام تحقیقات و برنامه‌های تکمیلی.

۲-۵-۳. مراکز ارائه‌کننده آموزش فنی و حرفه‌ای

در مالزی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای توسط مدارس فنی و حرفه‌ای، مراکز پلی‌تکنیک و مؤسسات آموزش مهارت خصوصی و دولتی ارائه می‌شود.

۱-۲-۵-۳. مدارس فنی و حرفه‌ای

- **مدارس فنی متوسطه:** در این مدارس آموزش عمومی (پایه) و دروس فنی به دانش‌آموزان ارائه می‌شود تا بتوانند آموزش عالی در رشته فنی را دنبال کرده و به حرفه متناسب با رشته تحصیلی خود دست یابند. از جمله مهمترین اهداف مدارس مذکور می‌توان به ارائه دانش و تکنیک، ارائه آموزش فنی و علمی به دانش‌آموزان مستعد و علاقمند و بالا بردن سطح استاندارد نیروی کار مجرب در جهت آشناسازی آنها با نیازهای صنعتی کشور اشاره کرد.

- **مدارس حرفه‌ای:** دانش‌آموزان پس از گذراندن مقطع مقدماتی متوسطه به این مدارس راه می‌یابند. از جمله مهمترین اهداف آموزشی مدارس فوق می‌توان به تأمین نیروی انسانی فنی برای بخش‌های صنعتی و تجاری، برنامه‌ریزی دولت برای اشخاص متناسب با نیازهای ضروری و تحولات بخش صنعتی در حال و آینده، جذب فنون و مهارت‌های جدید برای آموزش‌دهی اشاره کرد. در این مدارس ۲ جنبه «آموزش حرفه‌ای عمومی با گواهینامه آموزش حرفه‌ای» و «آموزش آماده‌سازی دانش‌آموزان جهت اخذ گواهینامه مهارت‌های مالزی» که توسط شورای ملی آموزش حرفه‌ای اعطا می‌شود، مد نظر است. مدارس حرفه‌ای همچنین دوره‌های پاره‌وقت تخصصی برای متصدیان این دوره‌ها جهت اخذ گواهینامه صلاحیت آموزشی در مالزی در نظر گرفته‌اند تا متصدیان «آموزش مستمر مهارت‌ها» را دنبال کنند.

۲-۲-۵-۳. مراکز پلی‌تکنیک

این مراکز آموزش حرفه‌ای در جهت برطرف کردن نیازهای جوانان فاقد شغل محروم از مدرسه تأسیس شده است. این مراکز که توسط سازمان‌های مختلف دولتی ایجاد شده به فراهم‌سازی و

ارائه برنامه‌های آموزش رسمی و غیررسمی به جوانان و بزرگسالان رده سنی ۱۵ تا ۴۰ سال مبادرت می‌کند. هدف اصلی مراکز فوق‌تعلیم فنی شرکت‌کنندگان در جهت اشتغال آنان در صنایع گوناگون یا برخورداری از مشاغل آزاد است. مراکز فوق‌همچنین زمینه‌های لازم جهت هماهنگی افراد تحت آموزش با منافع ملی را فراهم می‌سازند.

از جمله مهمترین اهداف این قبیل برنامه‌ها می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- فراهم‌سازی نیروی کار ماهر براساس نیاز بخش صنایع کشور،
- بالا بردن مهارت‌های کارگران صنعتی در جهت مشارکت مؤثر آنان در رشد ملی،
- فراهم‌سازی موقعیت مناسب برای جوانان محروم از مدرسه از طریق مهارت‌های سیستماتیک و آموزش‌های حرفه‌ای،
- دسترسی فزاینده خانواده‌های مالزیایی به دانش، مهارت و صلاحیت‌های لازم جهت برخورداری از زندگی بهتر.

۳-۲-۵-۳. مؤسسات آموزش مهارت

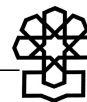
این مؤسسات که هم خصوصی و هم دولتی هستند برنامه آموزش مهارت‌های پایه را برای جوانان محروم از تحصیل عهده‌دار هستند.

این طرح در راستای پیشرفت جوانان با هدف القای ارزش‌های مثبت و فراهم‌سازی مهارت‌های پایه آنان به مورد اجرا گذارده شد. بدین‌منظور در سال ۱۹۹۷ خط‌مشی ملی جوانان مورد بررسی واقع شد تا به پیشرفت مهارت‌ها و مشاغل آزاد و تقویت شخصیت و ارتباطات اجتماعی و توسعه همکاری‌های بین‌المللی منتهی شود.

وزارت جوانان و ورزش مالزی عهده‌دار مسئولیت سرپرستی مراکز آموزشی ارائه‌دهنده «آموزش مهارت‌های شغلی» در ابعاد وسیعی است. همچنین وزارت توسعه مشاغل آزاد نیز به تأسیس چندین مؤسسه مهارت حرفه‌ای با همکاری سازمان‌های خارجی (مؤسسه «آلمان - مالزی»، مؤسسه «انگلستان - مالزی»، مؤسسه «فرانسه - مالزی») مبادرت کرده است. وزارت منابع انسانی نیز چندین مؤسسه آموزش صنعتی و آموزش مهارت پیشرفته را تحت پوشش دارد. علاوه‌بر ظرفیت‌های مذکور چندین مؤسسه آموزش صنعتی و چند مرکز تکنولوژی پیشرفته دیگر نیز جهت پوشش‌دهی کامل به علاقه‌مندان و فراگیران این آموزش‌ها تأسیس شده‌اند.

۳-۶. آموزش فنی و حرفه‌ای در چین

در کشور چین آموزش فنی و حرفه‌ای از زمان تأسیس جمهوری خلق چین در ۱۹۴۹ تاکنون تغییرات بسیار مهمی را در جریان توسعه خود تجربه کرده است. ظرف ۵۰ سال آموزش فنی و

حرفه‌ای تحت برنامه‌های تطابق، تصحیح، تحکیم، اصلاح، گسترش و توسعه مداوم قرار گرفت. احداث هزاران مدرسه متوسطه تخصصی و مدارس مهارتی کارگران، آموزش فعالیت‌های مردانه، تأسیس مدارس متوسطه کشاورزی تا قبل از انقلاب فرهنگی از دستاوردهای توسعه است. از زمان انقلاب فرهنگی چین وارد دوره تاریخی جدید یعنی «اجرای سیاست درهای باز به دنیای بیرون» (در سال ۱۹۷۸) شد با این اقدام توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای حیاتی مجدد یافت.

در سال ۱۹۸۰ آموزش فنی و حرفه‌ای توسط «وزارت آموزش» طراحی، ارائه و به تصویب مجلس ملی رسید.

با «اصلاحات ساختاری آموزش متوسطه» توجه عمده‌ای بر اصطلاح ساختار آموزش متوسطه و توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای معطوف شد. از این‌رو، مدارس تکمیلی متوسطه قادر به مواجهه با نیازهای اجتماعی ساختار مدرنیسم شدند.

در سال ۱۹۹۰ مجلس ملی به برنامه‌ریزی درخصوص توسعه فعال «آموزش فنی و حرفه‌ای» در سایه توسعه اقتصادی و اجتماعی مبادرت کرد.

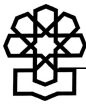
طی سال ۱۹۹۲ «طرح اصلاح و توسعه آموزش چین تنظیم شد. مطابق این طرح دولت ملزم به تمرکز بر برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای و طرح‌ریزی کلی و توسعه فعال آموزش فنی و حرفه‌ای شد. طرح مذکور بر «فعال‌سازی تدارک اربازار آموزش» برای کلیه گروه‌های آموزشی، مؤسسات اقتصادی و کلیه بخش‌های جامعه که در اجرای آموزش فنی و حرفه‌ای در انواع و سطوح مختلف سهم هستند اتکا دارد.

در سال ۱۹۹۶ نخستین قانون آموزش فنی و حرفه‌ای به صورت رسمی اعلام و به مورد اجرا گذارده شد و حمایت‌های قانونی جهت توسعه و تکامل آموزش فنی و حرفه‌ای به عمل آمد.

در سال ۱۹۹۷ استراتژی تقویت چین از نظر «علوم، تکنولوژی و آموزش و حفظ توسعه» مورد توجه قرار گرفت که بر توسعه فعالانه آموزش فنی و حرفه‌ای و آموزش بزرگسالان در انواع مختلف تأکید می‌کرد.

در سال ۱۹۹۹ طرح تعمیق اصلاحات آموزشی مطابق با اقتصاد تجارت سوسیالیستی و قانون آموزش ملی در زمینه انواع مختلف آموزش و توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای بالاخص آموزش تکمیلی متوسطه فنی و حرفه‌ای انجام شد.

لازم به ذکر است که طراحی و اجرای چنین سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها و قوانینی نه تنها به ایجاد محیط اجتماعی مناسب در جهت توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای منجر شده است بلکه نمایانگر جهت‌گیری اصلاحات و توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای در قرن ۲۱ نیز هست.

۱-۶-۳. ساختار آموزشی

نظام آموزش فنی و حرفه‌ای در کشور چین بر آموزش در مدارس فنی و حرفه‌ای و سایر آموزش‌های عملی فنی و حرفه‌ای مشتمل می‌شود.

آموزش فنی و حرفه‌ای در چین در سه سطح زیر ارائه می‌شود:

- آموزش مقدماتی متوسطه،

- آموزش تکمیلی متوسطه،

- دوره تکمیلی آموزش فنی و حرفه‌ای.

این نظام به‌طور عمده در جهت آموزش کارگران، کشاورزان و کارکنان بخش‌ها در جهت احراز علوم حرفه‌ای پایه و مهارت‌های حرفه‌ای طراحی شده است.

آموزش تکمیلی فنی و حرفه‌ای، بخشی از ۹ سال آموزش پایه محسوب می‌شود. دانش‌آموزان مدارس متوسطه فنی و حرفه‌ای از فارغ‌التحصیلان مدارس ابتدایی یا جوانانی با معلومات معادل آنان هستند. دوره آموزش این مقطع ۳ تا ۴ سال به طول می‌انجامد. در جهت نیل به نیازهای نیروی کار و توسعه اقتصاد روستایی، عمده مدارس تکمیلی فنی و حرفه‌ای در نواحی روستایی با اقتصاد توسعه‌نیافته متمرکز شده است. در آموزش فنی و حرفه‌ای تکمیلی، با طول دوره آموزشی ۲ تا ۳ سال، عمدتاً از فارغ‌التحصیلان مدارس متوسطه معمولی و مدارس متوسطه فنی و حرفه‌ای ثبت نام به عمل می‌آید. طی سال‌های اخیر، نسبت فارغ‌التحصیلان مدارس متوسطه فنی و حرفه‌ای افزایش یافته و ارتباط میان آموزش فنی و حرفه‌ای متوسطه و تکمیلی به تدریج استحکام یافته است.

۲-۶-۳. موفقیت‌ها و دستاوردها

از جمله مهمترین موفقیت‌های نظام آموزش فنی و حرفه‌ای چین می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- پیشرفت سریع سطح آموزش فنی و حرفه‌ای: ظرف مدت ۱۵ سال از سال ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۵

نسبت دانش‌آموزان مقطع تکمیلی متوسطه فنی و حرفه‌ای از ۱۹ درصد به ۵۶ درصد افزایش یافت.

- شکل‌گیری ساختار معلمان آموزش فنی و حرفه‌ای: اغلب معلمان آموزش فنی و حرفه‌ای از

مؤسسات آموزش عالی فارغ‌التحصیل می‌شوند. علاوه بر مؤسسات آموزش عالی که کلاس‌های

ویژه آموزش معلمان فنی و حرفه‌ای را تشکیل می‌دهند، کالج‌های تکنیکی فنی و حرفه‌ای که بر پایه

آموزش عملی برنامه‌ریزی شده‌اند نیز در این حوزه فعال هستند.

- افزایش توانایی و ارتقای سطح آموزش فنی و حرفه‌ای: ظرف ۵۰ سال اخیر، به‌ویژه ۲۰

سال پس از اصلاحات فرهنگی، بر کیفیت و سطح آموزش فنی و حرفه‌ای به موازات تأثیرات

آموزشی، افزوده شده است. تا پایان سال ۱۹۹۸ بیش از ۲۰۰۰ طرح کلیدی و آزمایشی در مدارس

فنی و حرفه‌ای در جهت پیشبرد و توسعه کلی برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای پایه‌ریزی شد.

- اعمال اصلاحات آموزشی در آموزش فنی و حرفه‌ای: همگامی با آموزش فنی و حرفه‌ای

مدرن بین‌المللی و اتخاذ روش‌های آموزشی آنها در جهت ارتقای سطح آموزش بخش مهمی از اصلاحات آموزش فنی و حرفه‌ای کشور چین به‌شمار می‌آید. به‌عبارت دیگر «سیستم دوآل»^۱ کشور آلمان، روش‌های آموزش و پرورش کشورهای استرالیا و کانادا، ساختار آموزشی - استخدامی آی‌ال‌او (سازمان بین‌المللی کار)، «طرح دوره‌های مهارتی جهت پرداختن به فعالیت‌های اقتصادی کوچک» سازمان یونسکو که به‌صورت وسیع در سراسر دنیا گسترش یافته، به‌صورت الگوهای برای اعمال اصلاحات آموزش فنی و حرفه‌ای در کشور چین مورد استفاده قرار گرفته است. درحال حاضر در ارتباط با صادرات صنعتی، صنعت نفت، بهداشت عمومی، تجارت و صنایع سبک، صدها مدرسه فنی و حرفه‌ای در مناطق مختلف چین تأسیس شده و تعداد بسیاری از مؤسسات اقتصادی به اجرای طرح آزمایشی اصلاحات آموزش فنی و حرفه‌ای بر پایه روش‌های آموزش خارجی در جهت پیشرفت سطح آموزشی، آموزش فنی و حرفه‌ای در چین مبادرت کرده‌اند.

- گسترش سریع برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در مناطق روستایی: از ابتدای دهه ۱۹۸۰، پیشرفت قابل توجهی در ارائه برنامه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در مناطق روستایی چین به وقوع پیوسته است. گفتنی است که پیشرفت مذکور به‌واسطه افزایش تعداد و ارتقای کیفیت تحقیقات انجام گرفته بر روی آموزش فنی و حرفه‌ای صورت پذیرفته است.

۳-۶-۳. تبادلات آموزشی

بین‌المللی شدن برنامه‌های آموزشی به هدف مشترکی جهت اصلاح و توسعه آموزش مدرن در جهان مبدل شده است. طی روند اصلاحات، این کشور به انجام مشارکت فعال با اتحادیه بین‌المللی در زمینه آموزش فنی و حرفه‌ای مبادرت کرد. ظرف ۲۰ سال اخیر دولت چین به ارسال تعداد زیادی نماینده به بیش از ۲۰ کشور و ناحیه که در زمینه آموزش فنی و حرفه‌ای توسعه یافته‌اند مبادرت کرده است و در همین اثنا پذیرای تعداد زیادی از نمایندگان خارجی آموزش فنی و حرفه‌ای بوده و از آنها استفاده کرده است. کشور چین همچنین به برقراری ارتباطات بیشتری با سازمان‌های یونسکو، یوان‌دی‌پی، سازمان جهانی کار، آپک و دیگر سازمان‌های بین‌المللی مبادرت کرده است.^۲

۱. Dual Track: سیستم دوآل، سیستم دوگانه، ترکیب کار و درس است.

۲. United nations development programme: یوان دی پی برنامه توسعه سازمان ملل است.

APEC: مؤسسه‌ای بین‌المللی است تشکیل یافته از «کشورهای درحال توسعه که اقتصادشان به‌طور قابل توجهی وابسته به درآمد نفت است». عضویت در آپک برای هر کشوری که دارای منابع غنی نفتی بوده و بتواند استانداردهای این مؤسسه را تأمین کند آزاد است.

علاوه بر این، به منظور ارتقای سطح علمی معلمان آموزش فنی و حرفه‌ای از سال ۱۹۸۷ به ارسال هزاران مدیر و معلم رشته‌های تخصصی به کشورهای آمریکا، انگلستان، آلمان، ایتالیا، استرالیا، کانادا و ژاپن جهت ادامه تحصیل اقدام کرده است.

در سال ۱۹۹۰ دولت چین به امضای «توافقتنامه اخذ وام جهت اجرای جامع طرح آموزش فنی و حرفه‌ای در سراسر چین» با بانک جهانی مبادرت کرده تا اقدام به توسعه برنامه‌های آموزشی در این زمینه با کمک وام بانک جهانی نماید. اجرای کامل این طرح به‌طور قابل توجهی به تقویت ساختار پایه آموزش عملی معلمان در مدارس فنی و حرفه‌ای منجر شده است. در سال ۱۹۹۰، دولت آلمان با انعقاد قراردادی عهده‌دار مسئولیت تأسیس مؤسسه تحقیقات آموزش فنی و حرفه‌ای مرکزی و ۲ مؤسسه تحقیقاتی محلی در برخی از مناطق چین شد.

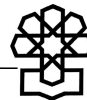
از ابتدای دهه ۱۹۸۰ کشورهای چین و آلمان به اجرای بیش از ۳۰ طرح مشترک در زمینه آموزش فنی و حرفه‌ای از جمله طرح آزمایشی «اصلاحات آموزشی» مبادرت کرده‌اند. علاوه بر این کشور چین اقدام به برقراری همکاری‌هایی با کشورهای کانادا و استرالیا، در جهت اصلاح روش آموزش سنتی خود کرده است. وزارت کار و امور اجتماعی چین نیز با همکاری سازمان جهانی کار اقدام به طرح آزمایشی کار بر روی مدارس مهارتی کارگران و آموزش ضمن خدمت نموده است.

کشور چین همچنین به برگزاری سمینار بین‌المللی آموزش تکنیکی و فنی و حرفه‌ای که توسط یونسکو سازماندهی شده بود و سمینار بین‌المللی آموزش فنی و حرفه‌ای روستاییان در کشور خود اقدام کرده است. در طول این سمینار، نمایندگان کشورهای خارجی، بانک جهانی و سازمان جهانی کار به مباحثه با یکدیگر پرداخته و به خلاصه کردن روند توسعه بین‌المللی آموزش فنی و حرفه‌ای مبادرت کردند. نتایج این نشست‌ها تجارب ارزشمندی را برای توسعه این آموزش‌ها برای چین به همراه داشته است.

۷-۳. آموزش فنی و حرفه‌ای در ژاپن

ژاپن از جمله کشورهایی است که به دلیل پایین بودن نرخ بیکاری و فناوری پیشرفته در عرضه محصولات صادراتی خود شهره است. محصولاتی که بر نیروی کار بسیار کار آزموده اتکا دارند. آنچه که آموزش فنی و حرفه‌ای ژاپن را از سایر کشورها متمایز می‌کند، این است که قلمرو تربیت حرفه‌ای در ژاپن به‌طور عمده در اختیار صنایع قرار دارد. حرفه‌آموزی خاص پیش از استخدام بسیار کمیاب است. هر چند که حرفه‌آموزی عمومی، پیش از ورود به بازار کار در مدارس فنی و حرفه‌ای ارائه می‌شود.

محیط‌های کار ژاپن بسیار متنوع است. برخی از شرکت‌های ژاپن از بزرگ‌ترین شرکت‌های جهان به‌شمار می‌روند و افراد بسیاری را در استخدام خود دارند.

۱-۷-۳. ساختار نظام آموزش و پرورش عمومی و فنی و حرفه‌ای ژاپن

تمام کودکانی که به سن ۶ سالگی می‌رسند لازم است دوره اجباری ابتدایی را که ۶ سال به‌طول می‌انجامد طی کنند، پس از آن وارد دوره اول متوسطه می‌شوند. این دوره ۲ سال به طول می‌انجامد. دوره دوم متوسطه شامل ۲ نوع آموزش است «آموزش عمومی» (با تأکید بر دروس علمی و آکادمیک) و «آموزش فنی و حرفه‌ای» که این دوره نیز ۳ سال به طول می‌انجامد و شرایط لازم جهت رشد جسمانی و ذهنی نوجوانان ۱۵ تا ۱۸ سال را فراهم می‌آورد. از لحاظ شیوه ارائه این دوره به سه صورت «تمام وقت، پاره وقت و مکاتبه‌ای» تقسیم می‌شود.

۲-۷-۳. انواع مدارس فنی و حرفه‌ای در ژاپن

- دبیرستان‌های حرفه‌ای: اساس آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در این دوره‌ها بر امور تخصصی و فنی و حرفه‌ای و آموزش‌هایی که فرد را برای حرفه آماده می‌کند استوار است. این بخش به رشته‌های کشاورزی، صنعت، بازرگانی، ماهیگیری، اقتصاد و پرستاری تقسیم می‌شود. یک‌سوم دروس به آموزش عمومی و بقیه به آموزش حرفه‌ای اختصاص دارد.

- مدارس عالی فناوری: این مدارس دوره‌های ۵ ساله را ارائه می‌کند و از شیوه آموزش و پرورش مبتنی بر تعلق یک‌سوم برنامه‌ها به آموزش عمومی و دوسوم آموزش حرفه‌ای تبعیت می‌کنند. این مراکز آموزشی بسیار مجهز هستند و شرایط نیروی انسانی آنها از دبیرستان‌های حرفه‌ای و دانشگاه‌ها بهتر است. مدرک تحصیلی این مدارس کاردانی است.

مدارس ویژه مهارت‌آموزی: غالباً فارغ‌التحصیلان دوره دوم متوسطه در این دوره‌ها شرکت می‌کنند. البته بزرگسالان هم اجازه شرکت در این مدارس را دارند. این مدارس در جهت رشد و تقویت توانایی‌های حرفه‌ای و افزایش سطح فرهنگی تلاش می‌کنند.

- آموزش‌شکده: آموزش‌شکده‌ها برای تدریس و تحقیق عمیق‌تر درخصوص دروس مختلف طرح‌ریزی شده‌اند و توانایی بهره‌مندی از زندگی حرفه‌ای و عملی را فراهم می‌سازند. این دوره ۲ تا ۳ سال به طول می‌انجامد و هر آموزش‌شکده یک یا چند گروه آموزشی مخصوص به دوره‌های خود را دارد.

- دانشگاه: بخش قابل توجهی از دانشگاه‌های ژاپن به رشته‌های فنی و حرفه‌ای اختصاص یافته است. دوره‌های مذکور عموماً ۴ ساله هستند.

۳-۷-۳. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای غیررسمی در ژاپن

وزارت کار ژاپن به منظور توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و هماهنگی با تغییرات صنعتی و فنی کشورهای جهان نهایت کوشش خود را به کار می‌بندد. این وزارتخانه با تأسیس مدارس و مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای پاسخگوی کمبودهای آموزشی برخی مهارت‌های خاص می‌باشد.

مؤسسات و دوره‌های آموزشی و برخی از آزمون‌های فنی و حرفه‌ای توسط این وزارتخانه نظارت و پشتیبانی می‌شوند. وزارت کار با توجه به وظایف و مسئولیت‌های خود در زمینه انجام تعهدات و برنامه‌ریزی صحیح پیرامون آن به‌طور دائم برنامه‌ها و مطالعات خاصی را در دستور کار خود قرار می‌دهد. ۲ وزارتخانه آموزش و پرورش و کار در ژاپن از معیارهای متفاوتی درخصوص ارزیابی کیفیت و اهداف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تبعیت می‌کنند و همکاری اندکی در سیاست‌های توسعه‌ای خود داشته و هیچ برنامه‌ای برای تلفیق کل فعالیت‌های آنها وجود ندارد. براساس مطالعات انجام شده مشخص می‌گردد که اکثر مردم ژاپن از طریق بخش خصوصی آموزش‌های صنعتی را فرا می‌گیرند.

دوره‌های آموزشی ارائه شده در مدارس فنی به‌طور کامل به نیازهای صنعتی بستگی دارد. ارزیابی فنی آموزش و صنعت توسط کمیته‌ای مربوط به همان صنعت انجام می‌شود. تقریباً تمام شرکت‌ها، پرسنل خود را مستقیماً آموزش می‌دهند.

۴-۷-۳. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای خصوصی در ژاپن

آموزش‌های عمومی امروزه پاسخگوی تحولات سریع و پیشرفت‌های تکنولوژیک شناخته نشده و لذا تأمین‌کننده نیروی کار ماهر مورد نیاز ژاپن نیست. لذا شرکت‌ها و مؤسسات خصوصی آموزش‌های تخصصی را به‌کارمندان یا متقاضیان ارائه می‌کند.

- آموزش فنی و حرفه‌ای در شرکت‌ها

با قرار گرفتن ژاپن در فرآیند صنعتی شدن و گسترش صنایع و پیچیدگی آن و نیاز بخش صنعت به نیروی متخصص، کارخانجات اقدام به ارائه دوره‌های کارآموزی ۲ تا ۳ ساله در کنار محل کار خود کردند.

مهمترین و مؤثرترین سیاست تهیه و تأمین نیروی کار ماهر در ژاپن استفاده از یک روش سه مرحله‌ای شامل موارد زیر می‌باشد:

- دعوت از متخصصین خارجی،

- اعزام دانشجویان و کارآموزان به خارج،

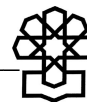
- تأسیس مؤسسات آموزش با همکاری دولت و بخش خصوصی.

توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در بخش خصوصی براساس دو محور توسعه آموزش فنی و حرفه‌ای و مدیریت نیروی کار انجام می‌شود.

این توسعه شامل ۴ مرحله است:

- توسعه از طریق نظام استاد - شاگردی،

- توسعه از طریق نظام کارفرما - مشتری،

- توسعه از طریق نظام کارگران کلیدی (با تأکید بر آموزش مادام‌العمر)،
- توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در صنایع خاص (صنایع فولاد، کشتی‌سازی، ارتباطات
راه دور، راه آهن، نساجی، صنعت مدرن و...).

- مهارت آموزش در بخش خصوصی

در ژاپن تعداد بسیار زیادی مؤسسات و آموزشگاه‌های خصوصی وجود دارند که به نام مدارس متفرقه معروفند و طیف وسیعی از دوره‌های تخصصی را ارائه می‌دهند که برخی از آنها برای آماده‌سازی جهت شغلی خاص و بقیه به مهارت‌های شغلی عمومی مانند علوم رایانه‌ای، زبان‌های خارجی، حسابداری و... می‌پردازند.

۵-۷-۳. نظام ملی مهارت آموزی حرفه‌ای

یکی از موضوعات مهم پیرامون آموزش‌های فنی و حرفه‌ای «نظام ملی مهارت‌آموزی حرفه‌ای» در بخش دولتی ژاپن است که تحت نظر وزارت کار اداره می‌شود. رویکرد این نظام به سوی تأکید بر آموزش و مهارت‌آموزی مداوم و مادام‌العمر است به‌ویژه آنکه وزارتخانه کارفرمایان را جهت تدوین برنامه توسعه انسانی ترغیب می‌کند تا اطمینان حاصل شود که فرصت‌های یادگیری جهت حمایت از پیشرفت کارگران به‌طور کامل و منسجم فراهم خواهد شد.

دولت ژاپن در تعیین معیارهای حرفه‌آموزی و نظارت بر آنها از طریق صدور گواهی مهارت نقش فعالی ایفا می‌کند. گسترده‌ترین نظام آزمون مهارت آزمون‌نی است که توسط وزارت کار در مراکز آزمون به‌عمل می‌آید. آزمون‌ها به‌وسیله انجمن مرکزی توسعه دانایی حرفه‌ای تهیه می‌شود و تعیین بازنگری معیارهای آزمون در کمیته کارشناسی شورای مرکزی توسعه منابع انسانی مورد بررسی قرار می‌گیرد. شورای مذکور نهادی مشاوره‌ای است که مستقیماً به وزارت کار وابسته است.

سایر وزارتخانه‌هایی که آزمون‌های صلاحیت خاص خود را اجرا می‌کنند عبارتند از: وزارت صنایع و بازرگانی بین‌المللی، وزارت بهداشت، وزارت حمل‌ونقل و... . اکثر مهارت‌هایی که مورد آزمون واقع می‌شوند مهارت‌های مستقل هستند نه مهارت‌هایی که کلیت صلاحیت‌های شغلی را به فرد اعطا کنند، خصوصاً که بسیاری از افرادی که در آزمون مهارت شرکت می‌کنند شاغل هستند و تنها معدودی از بزرگسالان گواهینامه آزمون مهارت را به امید یافتن شغل دریافت می‌کنند.

۴. نتایج حاصل از مقایسه نظام آموزش فنی و حرفه‌ای ایران و سایر کشورها

نظام‌های آموزش فنی و حرفه‌ای کشورهای مطرحه در گزارش دارای ویژگی‌هایی هستند که امکان تحرک و انعطاف‌پذیری آن را در پاسخگویی به نیازهای صنعت و توسعه و اصلاح مستمر آن فراهم کرده است. این ویژگی‌ها در صورت بومی شدن می‌تواند به‌عنوان راه‌حلی برای تحرک و اصلاح نظام آموزش فنی و حرفه‌ای کشور ما مورد استفاده قرار گیرد. از میان مهمترین خصیصه‌ها می‌توان پنج ویژگی و راهکار اساسی را برای اصلاح نظام آموزش فنی و حرفه‌ای ایران ارائه کرد. در این قسمت این ویژگی‌ها و چگونگی ارتباط آن با نظام آموزش فنی و حرفه‌ای ایران مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

۴-۱. اولین ویژگی که برای آموزش فنی و حرفه‌ای این کشورها برشمرده شد استقلال سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای و فراگیر بودن آن در همه زمینه‌های مرتبط با آموزش فناوری است، به نحوی که هر نوع برنامه‌ریزی درسی و آموزشی و تصمیم‌گیری و سیاستگذاری در مورد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اعم از رسمی و غیررسمی را زیر پوشش خود قرار دهد و برنامه‌ریزی درسی و آموزشی را در فرآیندی گسترده فراهم کند.

از تنگناهایی که در آموزش فنی و حرفه‌ای ایران وجود دارد پراکندگی سازمانی و تعدد متولیان این آموزش است.

در حال حاضر سازمان‌ها و نهادهای مختلف در کشور به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اشتغال دارند. برای حل این معضل و ایجاد هماهنگی میان این مؤسسات، شورای عالی هماهنگی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای با مشارکت ۶ وزیر براساس مصوبه سال ۱۳۵۹ شورای انقلاب جمهوری اسلامی تأسیس شد و تا سال ۱۳۷۹ به فعالیت پرداخت. با همه تلاش‌هایی که به‌وسیله این نهاد انجام شد مشکل ناهماهنگی میان متولیان مختلف حل نشد، از این رو در سال ۱۳۸۰ با انحلال سه نهاد شورای عالی کارآموزی، شورای عالی هماهنگی و شورای عالی آموزش‌های علمی کاربردی نهاد جدیدی با عنوان ستاد هماهنگی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به ریاست معاون اول رئیس‌جمهور تأسیس شد. متأسفانه این ستاد نیز تاکنون تنها به برگزاری چند جلسه اکتفا کرده و دستاورد خاصی نداشته عملاً به حالت تعطیل درآمده است.

تجربه سایر کشورها به‌عنوان راه‌حلی برای رفع این نقیصه و ایجاد هماهنگی میان انواع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و پاسخگویی به نیازهای واقعی بخش‌های تولیدی (صنعت، کشاورزی و خدمات) نشان می‌دهد سازمان مستقل آموزش فنی و حرفه‌ای است (در کنار سایر نظام‌های آموزشی قادر خواهد بود) که می‌تواند از یک‌سو دانش‌آموزان را بعد از تحصیلات عمومی از

پایه‌های مختلف به‌سوی این آموزش‌ها جذب کند و راه دیگری غیر از رویکرد قبولی در دانشگاه را برای ارتقای فردی و کسب شغل بگشاید و آنان را برای محیط کار آماده کند و ازسوی دیگر با فراهم کردن دوره‌های کوتاه‌مدت یا پاره‌وقت برای شاغلان یا افراد آماده به‌کار فرصت‌های آموزشی متنوعی را به‌وجود آورده و با پاسخگویی به نیازهای بازار کار ارتباط نزدیکی با بخش تولید برقرار کند. چنین نظامی ضمن آنکه به آسانی می‌تواند ارزشیابی شود با ایجاد ارتباط مستقیم با دولت و مراجع دست اول تصمیم‌گیری قادر خواهد بود اعتبارات لازم را به دست آورده و به‌نحو مؤثری مورد استفاده قرار دهد. از طرف دیگر شفافیت نظام و سرعت و پایداری تصمیمات موجب تشویق و جلب سرمایه‌های بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در این زمینه می‌شود. البته این فکر در ایران نیز چندان غریب نیست و در اوایل انقلاب اسلامی مدت‌ها مورد توجه محافل آموزشی بوده است در سال ۱۳۵۸ شهید رجایی به‌عنوان وزیر آموزش و پرورش وقت (در نامه شماره ۲۷۰۳۴/د و مورخ ۱۳/۱۱/۱۳۵۸) به شورای انقلاب ایران پیشنهاد داد تمام مؤسسات آموزش فنی و حرفه‌ای مستقر در وزارتخانه‌های مختلف در «وزارت آموزش فنی و حرفه‌ای» متمرکز شوند.

۲-۴. دومین ویژگی یاد شده در آموزش فنی و حرفه‌ای اغلب کشورهای مورد مطالعه تأسیس سازمان‌های نمایندگی میانی و رابط، برای برقراری پلی میان مدرسه و صنعت و ایجاد ارتباط مؤثر میان این دو نهاد است. با توجه به تفاوت‌های اساسی بین محیط آموزشگاهی و فرهنگ حاکم بر آن با محیط کار و مشغله فراوان کاری دو گروه، برقراری ارتباط مستقیم میان آنها بسیار دشوار است. بنابراین وقت و انگیزه زیادی از طرف مراکز آموزشی و صنعتی برای ایجاد این ارتباط وجود ندارد. از طرف دیگر یکی از تنگناها و مشکلات آموزش فنی و حرفه‌ای که مانع پاسخگویی آن به نیازهای صنعت می‌شود عدم ارتباط میان این دو بخش است.

ازاین‌رو سازمان یا نهاد واسط باید به‌صورت سازمان یافته‌ای این ارتباط را برقرار کند. به همین دلیل تأسیس چنین نهادهایی با عضویت و مشارکت اعضای دو گروه می‌تواند آموزش فنی و حرفه‌ای را در موارد زیر کمک کند:

- توسعه همکاری مدارس با حوزه‌های مختلف صنعت،
 - افزایش میزان مشارکت کارفرمایان در فرآیند برنامه‌های درسی و آموزشی،
 - بالا بردن درک کارفرمایان از منافع و آثار آموزش در افزایش کیفیت تولید،
 - تهیه استانداردهای آموزشی به‌منظور تعیین شایستگی و مهارت‌های مورد نیاز در محیط کار
- برای تربیت دانش‌آموزان،
- فراهم کردن فرصت‌های کارآموزی برای هنرجویان در صنایع،
 - درک نیازهای صنعت به‌وسیله نظام آموزش فنی و حرفه‌ای برای به‌کارگیری در برنامه‌ریزی درسی.

البته اجرای این ویژگی در کشور ما نیازمند توسعه تشکلهای صنفی در بخش تولید و مشارکت آنان در سیاستگذاریهای اقتصادی و آموزشی است.

۳-۴. سومین ویژگی نظام آموزش فنی و حرفه‌ای مورد مطالعه در این گزارش ویژگی پژوهش‌محور بودن آن و حمایت علمی مراکز پژوهشی و دانشگاهی از این آموزش‌هاست. مفاهیم و دیدگاه‌های جدیدی که در آموزش فنی و حرفه‌ای در جریان عمل کارشناسان یا تحقیق پژوهشگران به وجود می‌آید، مانند مفهوم آموزش مبتنی بر شایستگی^۱ بلافاصله به وسیله گروه‌های پژوهشی و صاحب‌نظران آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تبیین و نقد و بررسی می‌شود و در فرآیند فعالی توسعه می‌یابد. بنابراین نظام آموزش فنی و حرفه‌ای در تعامل میان حوزه عمل و نظر از طریق مطالعات علمی، به‌طور دائم در حال خلق و توسعه مفاهیم جدید و بازسازی و اصلاح نظام آموزشی است.

به عبارت دیگر اصلاحات آموزشی از طریق سازوکار پژوهشی صورت می‌گیرد. در واقع ویژگی پژوهش‌محوری، این نظام را قادر کرده به‌طور مستمر به اصلاح خود بپردازد و خود را با تغییرات زمان و فناوری هماهنگ کند. یکی از مشکلات عدیده‌ای که نظام آموزش فنی و حرفه‌ای ایران با آن مواجه است همان عدم توانایی در یافتن راهکارهای جدید و متناسب با تغییرات زمان برای پاسخگویی به نیازهای مشتریان و اصلاح نظام است. فقدان یک مبنای نظری برای آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و اتکا به آن برای بررسی علمی مشکلات و کشف راهکارهای کاربردی برای اصلاح و توسعه کیفی نظام، به دلیل کمبود مراکز پژوهشی وابسته و معتبر در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و عدم ارتباط این نظام با دانشگاه‌ها و مراکز علمی و پژوهشی از علل عدم موفقیت کشور ما در تفوق بر مشکلات موجود است.

برای غلبه بر وضع موجود، ارتقای این آموزش‌ها در سطح دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری در دانشکده‌های علوم تربیتی و دانشگاه تربیت معلم، ایجاد دوره‌های آموزشی برنامه‌ریزی درسی، ایجاد رشته‌های آموزش علوم و مهندسی، ایجاد بین رشته‌ای‌ها در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، مدیریت آموزشی، برنامه‌ریزی آموزشی، استانداردهای آموزشی و مانند آنها در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ضروری است. این ارتقای علمی البته خود می‌تواند موجب ارتقای سطح پژوهش و بنیة علمی کشور در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای شود.

علاوه بر سه ویژگی یاد شده دو ویژگی دیگر نیز در نظام آموزش فنی و حرفه‌ای کشورهای مورد مطالعه وجود دارد که می‌تواند برای اصلاح نظام آموزش فنی و حرفه‌ای ایران مورد توجه

1. Competency- based Training

آموزش که بر روی پیامدها و کیفیت‌های دقیق مورد انتظار از هنرجو استوار است. این پیامدها همان شایستگی‌های مورد نیاز در استانداردهای حرفه‌ای و شغلی است. شیوه‌های آموزش در این رویکرد به صورت فعال است و مواد آموزش هنرجویان را در نیل به شایستگی‌ها کمک می‌کند، استانداردهای عملکرد معیارهای اصلی ارزشیابی در این رویکرد است.

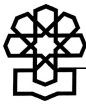

قرار گیرد.

۴-۴. تفویض اختیارات تصمیم‌گیری به مقامات محلی برای توجه به نیازهای محلی و منطقه‌ای (آمایش سرزمین و تطبیق برنامه‌های آموزشی و اجرایی با نیازها) این اقدام از این نظر برای نظام آموزشی ما دارای اهمیت است که یکی از تأکیده‌ها و سیاست‌های جدید آموزش و پرورش در ایران، گرایش به تمرکززدایی و تفویض اختیار است که هر چند تاکنون به صورت جدی تحقق نیافته، اما در شکل‌های مختلف، مثل طرح مسئله «مدرسه‌محوری» و «تشکیل سازمان آموزش و پرورش در استان‌ها» و غیره نشان داده شده است. از این رو نظام آموزش فنی و حرفه‌ای کشورهای مورد مطالعه که اغلب نظامی غیرمتمرکز بوده است، در اصلاحات آموزشی با استفاده از تجارب خود برای دور شدن از خسارت‌های ناشی از «عدم تمرکز مطلق» مانند پراکندگی، بروز تضادهای داخلی در نظام آموزشی و غیره به سوی درجه‌ای از تمرکز با تفویض اختیار و ایجاد یک نظام ملی آموزشی حرکت کرده‌اند و در مقابل نظام آموزش و پرورش ایران برای دور شدن از خسارت ناشی از تمرکز شدید مانند عدم انعطاف‌پذیری، کندی فرآیند تصمیم‌گیری و عدم توجه به نیازهای محلی به طرف نظام عدم تمرکز گرایش پیدا کرده است. در واقع این دو نظام در دو سوی مختلف تمرکز و عدم تمرکز قرار گرفته‌اند و برای حل مشکلات ناشی از این دو نظام، به طرف مرکز آن، یعنی تفویض اختیار حرکت کرده‌اند. که به نظر می‌رسد سیاست درستی باشد. در واقع با توجه به تفاوت‌های جغرافیایی، استعدادها و امکانات اقتصادی و تنوع فرهنگی و ضرورتاً تنوع نیازها و لزوم پاسخگویی به نیازهای محلی، نظام آموزش فنی و حرفه‌ای باید با ایجاد انعطاف‌پذیری و تفویض اختیارات تصمیم‌گیری به مقامات محلی، در زمینه انطباق نظام آموزشی با شرایط و نیازهای محلی توجه جدی کند.

این اقدام می‌تواند مشاغل بومی و صنایع محلی و مشاغل کوچک در منطقه را توسعه دهد و امکان استفاده بهینه از امکانات و استعدادها و زمینه‌های جلوگیری از مهاجرت‌های بی‌رویه به شهرهای بزرگ را فراهم کند. به عبارت دیگر با اجرای این سیاست نظام آموزش فنی و حرفه‌ای امکان برقراری ارتباط با صنایع و مشاغل محلی را به دست می‌آورد و می‌تواند به تربیت نیروی محلی و بهبود کیفیت مشاغل و تولیدات آن کمک کند.

۴-۵. برقراری نظام آموزش مبتنی بر شایستگی در آموزش فنی و حرفه‌ای در کشورهای مورد مطالعه نقش بسیار مهمی در اصلاح نظام آموزشی ایفا کرده و امکان ارتقای نظام آموزشی را در جهت پاسخگویی به نیازهای صنعت به وجود آورده است. از آنجا که یکی از هدف‌های نظام آموزش فنی و حرفه‌ای ایران نیز پاسخگویی این نظام به نیازهای صنعت و بازار کار است و کوشش می‌کند مشارکت کارفرمایان و شرکت‌های تولیدی و خدماتی را در آموزش فنی و حرفه‌ای جلب کند،

استقرار نظام آموزش مبتنی بر کارآمدی می‌تواند در این باره کارساز باشد و موجبات برقراری ارتباط بیشتر با نظام اقتصادی و در نتیجه امکان پاسخگویی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را به نیازهای صنعت فراهم کند. البته نظام آموزش مبتنی بر کارآمدی مفهوم جدیدی است که خود نیازمند تبیین و توجیه است. با توجه به اینکه در حال حاضر در قالب شاخه کاردانش و آموزش‌های جوار کارخانه‌ای مشارکت و همکاری بخش‌های تولیدی و خدماتی در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای مورد پذیرش قرار گرفته و در واقع این نظام در قالب الگوی ورودی به‌صورت محدودی به اجرا درآمده است، اجرای این نظام در قالب الگوی نتیجه‌مدار که کاربرد وسیعی در آموزش و پرورش دارد می‌تواند ضمن توسعه این همکاری‌ها کارآیی نظام آموزشی را افزایش دهد.

جمع‌بندی

در حال حاضر آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشور به دو صورت رسمی و غیررسمی ارائه می‌شود. آموزش و پرورش و دانشگاه‌های علمی کاربردی، متولی آموزش رسمی و وزارت کار متولی آموزش‌های غیررسمی است. این تعدد و پراکندگی سازمانی و متولیان مختلف یکی از مشکلات این حوزه است. البته اصل پراکندگی در شرایطی می‌تواند سیستم را دچار اختلال کند که تعدد در متولیان و نظام تصمیم‌گیری همراه با عدم هماهنگی و فقدان یک‌سونگری باشد که برای آن باید چاره‌ای اندیشید.

در قوانین بالادستی اعم از قانون اساسی، قانون برنامه سوم و چهارم به این آموزش‌ها توجه شده است. در سند چشم‌انداز نیز با توجه به امر «توسعه» و جامعه‌ای برخوردار از «دانش پیشرفته با توجه به سهم برتر منابع انسانی»، «رشد پرشتاب و مستمر اقتصادی»، «ارتقای سطح نسبی درآمد» و رسیدن به «اشتغال کامل» در حقیقت توسعه و گسترش این آموزش‌ها مد نظر قرار گرفته است.

با وجود توجه مسئولین و قانونگذاران کشور به ارزش و اهمیت این بخش از آموزش به دلایل بسیار از جمله نبود نگرش جامع و به‌روز نبودن این آموزش‌ها، عدم تعامل و تناسب میان بازار کار و آموزش، نداشتن متولی و مرکز سیاستگذاری واحد، اجرایی نشدن قوانین مصوب، بی‌توجهی به نیروی انسانی آموزش‌دهنده، فقدان تجهیزات مناسب، عدم اصلاح هرم شغلی و... از موفقیت‌چندانی برخوردار نبوده و نیازمند اصلاحات جدی است.

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به‌عنوان یکی از ارکان توسعه پایدار مورد پذیرش و تأکید سازمان‌های بین‌المللی مانند یونسکو، آی‌ال‌او، و یونیوک قرار گرفته است.

بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته امروزی با شناخت دقیق این فرآیند از چند دهه قبل اقدام به

«توسعه کمی و کیفی همزمان» در زمینه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به‌عنوان یکی از شاخصه‌های اصلی «توسعه انسانی» نموده‌اند.

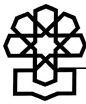
این نوع از آموزش همراه با تعامل با بازار کار و ذینفعان و استفاده از توان بالقوه و بالفعل سایر دستگاه‌ها می‌تواند موجب بهبود شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی شود. از تأثیرات مثبت رشد آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، رشد تولید ناخالص داخلی سرانه است. به‌علاوه رشد تولید ناخالص داخلی سرانه آن چنانکه که آمارهای بین‌المللی نشان می‌دهد موجب سرمایه‌گذاری بیشتر در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌شود.

براساس آمار یونسکو در سال ۲۰۰۵ در بین مناطق مختلف دنیا حوزه یورو (اروپا) بیشترین نرخ ثبت نام در آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (۶۹ درصد) را داشته است. بعد از اروپا اقیانوسیه (۶۲ درصد) آمریکای جنوبی (۱۴ درصد) و آسیا (۱۱ درصد) قرار دارند.

در شرایط کنونی کشور ما با ۲ معضل بیکاری و کمبود سرمایه‌گذاری مواجه است. به گزارش سازمان بین‌المللی کار (ILO) در سال ۲۰۰۷ از ۲۳/۵ میلیون نفر نیروی کار موجود کشور ۲۰/۵ میلیون نفر به‌کار اشتغال دارند. هرم شغلی شاغلین بیانگر این امر است که اکثر مشاغل نیاز به آموزش‌های مهارتی دارند، درحالی که نیروی آماده برای کار، بیشتر واجد تحصیلات دانشگاهی است و از مهارت کافی برخوردار نیست. بنابراین توجه به آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و اصلاح آن به‌عنوان یک ابزار کارآمد برای تربیت و افزایش کارآیی و بهره‌وری نیروی انسانی با هدف زمینه‌سازی برای اصلاحات اقتصادی با استفاده از تجارب کشورهای موفق در این زمینه می‌تواند کمک بزرگی به کشور در مواجهه با این چالش باشد. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای همچنین می‌تواند با انتقال مهارت و شایستگی مورد نیاز، پاسخگویی به نیازهای درحال تغییر بازار کار و برابری فرصت‌ها را برای همه افراد در بخش‌های دولتی و غیردولتی محقق کرده و به‌طور چشمگیری از ضایعات و هزینه‌های تولید بکاهد و قدرت رقابت در بازارهای جهانی را ایجاد کند.

هم‌اکنون براساس آمار سازمان ملل متحد و بانک جهانی و براساس شاخص توسعه انسانی ایران در رتبه ۹۴ در میان ۱۳۶ کشور عضو قرار داد و جزء کشورهای متوسط محسوب می‌شود.

نگاهی به نظام‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در برخی کشورهای صنعتی موفق دنیا نشان می‌دهد که این آموزش‌ها دارای ویژگی‌هایی است که امکان تحرک و انعطاف‌پذیری آن را در پاسخگویی به نیازهای صنعت و توسعه و اصلاح مستمر آن فراهم کرده است. این ویژگی‌ها در صورت بومی شدن می‌تواند به‌عنوان راه‌حلی برای تحرک و اصلاح نظام آموزش فنی و حرفه‌ای کشور مورد استفاده قرار گیرند. پنج ویژگی مهم این نظام‌ها با ملاحظات تطبیقی و تجربیات سایر کشورها عبارتند از:

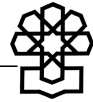

۱. استقلال سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای و فراگیر بودن آن در همه زمینه‌های مرتبط با آموزش و فناوری،
 ۲. وجود نهادهای میانی یا پل ارتباطی میان مدرسه و کارگاه‌های آموزشی با صنعت،
 ۳. پژوهش‌محور بودن این آموزش‌ها و حمایت علمی مراکز پژوهشی و دانشگاهی از آنها،
 ۴. تفویض اختیارات و تصمیم‌گیری به مسئولان محلی با توجه به آمایش سرزمین و تطبیق برنامه آموزشی و اجرایی با نیازها،
 ۵. برقراری نظام آموزشی مبتنی بر شایستگی در آموزش فنی و حرفه‌ای که امکان ارتقای نظام آموزشی را برای پاسخگویی به نیازهای صنعت به وجود آورده است.
- بنابراین به نظر می‌رسد چنانچه برنامه‌ریزی برای آموزش فنی و حرفه‌ای در برنامه‌های آینده توسعه کشور با توجه به نتایج فوق انجام شود گام مؤثری در راه ایجاد اشتغال، ارتقای مهارت و رشد تولید ناخالص داخلی و... برداشته شود.

پیشنهاد

با توجه به نتایج حاصل از بررسی‌های کتابخانه‌ای، نشست‌های کارشناسی و دستاوردهای مطالعات تطبیقی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در سایر کشورها، موارد زیر برای توسعه کمی و کیفی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای پیشنهاد می‌شود:

۱. **تهیه و تدوین برنامه توسعه آموزش رسمی و غیررسمی فنی و حرفه‌ای:** با عنایت به ۴ منبع اصلی برنامه‌های توسعه یعنی نیروی انسانی، فضای کالبدی، مالی، زمان و هماهنگی با سایر برنامه‌های توسعه کشور و عملیاتی کردن آن در قالب حداقل ۲ برنامه پنجم و ششم (۱۰ سال) با تعیین سهم واقعی بخش‌های دولتی و غیردولتی و با اولویت‌بخشی به مشارکت فعال آموزش و پرورش با بخش غیردولتی، تحت یافته‌های آمایش سرزمین و با هدف ارتقای کیفیت. این برنامه باید با توجه به چشم‌انداز، اهداف و مأموریت‌های آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به تعیین سیاست‌ها و راهبردهای این آموزش‌ها با مشارکت ذینفعان بپردازد. در این برنامه بررسی و تأیید استانداردهای نظام طبقه‌بندی مشاغل و حرف، تدوین استانداردهای شایستگی حرف و مشاغل، ساماندهی و توزیع آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، تضمین کیفیت، بررسی و تأیید برنامه‌های توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در هر دستگاه، اصول حاکم بر برنامه‌های درسی و آموزشی و به‌روزرسانی آنها مورد توجه قرار گیرد.
۲. حذف آزمون ورود به هنرستان‌ها و جذب دانش‌آموزان با توجه به علاقه و استعداد و سوابق تحصیلی آنان که از طریق امتحان نهایی پایان دوره راهنمایی حاصل می‌شود.

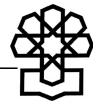

۳. انجام هدایت تحصیلی دانش‌آموزان برای شاخه‌های تحصیلی فنی و حرفه‌ای و کاردانش در پایه سوم راهنمایی و افزایش سال‌های تحصیلی آن از ۲ پایه به ۳ پایه با حذف پایه اول متوسطه عمومی برای این دانش‌آموزان و تخصیص بخشی از سهمیه رشته‌های فنی و مهندسی دانشگاه‌ها (دولتی و غیردولتی) به نسبت سهمی که در آمار دانش‌آموزی دارند.
۴. استقرار نظام صلاحیت حرفه‌ای ملی براساس توافق عمومی جهت ارزشگذاری بر یادگیری مادام‌العمر و انواع یادگیری (رسمی، غیررسمی، سازمان‌نیافته و...) و حذف نهادهای موازی و ایجاد یکپارچگی در تصمیم‌گیری و سیاستگذاری.
۵. ادامه فعالیت سازمان‌های مسئول آموزش فنی و حرفه‌ای (رسمی و غیررسمی) با شیوه فعلی، تا روشن شدن وضعیت یکپارچه‌سازی نظام آموزشی کشور.

منابع و مأخذ

۱. صافی، احمد. مسائل آموزش و پرورش ایران و راه‌های کاهش آنها، چاپ اول، نشر ویرایش، ۱۳۸۵.
۲. نظام‌های آموزش کشورهای جهان، اداره کل روابط عمومی و اطلاع‌رسانی شورای انقلاب فرهنگی.
۳. مرجانی، بهناز. سیرتکوینی آموزش فنی و حرفه‌ای در ایران، معاونت آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای، تهران، ۱۳۷۳.
۴. روش تهیه برنامه‌های آموزشی و درسی آموزش فنی و حرفه‌ای، معاونت آموزش فنی و حرفه‌ای، تهران، بی‌تا.
۵. رزاقی، ابراهیم. اقتصاد ایران، تهران، نشر نی، ۱۳۷۶.
۶. صدیق، عیسی. تاریخ فرهنگ ایران، معاونت آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای، تهران، ۱۳۴۲.
۷. خلایق، علی‌اصغر. بازشناسی آموزش فنی و حرفه‌ای در وزارت آموزش و پرورش، تهران، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۰.
۸. مجموعه مصوبات شورای عالی هماهنگی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، نشریه شماره ۱۹، صص ۹۶-۹۹.
۹. نفیسی، عبدالحسین. بررسی نارسایی‌های ارتباط نظام‌های آموزش و پرورش و بازار کار و ارائه راه‌حل‌های اصلاحی، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۸.
۱۰. محمدزاده، غلامرضا. بررسی تطبیقی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در کشورهای جهان، ژاپن، قسمت اول، اردیبهشت ۱۳۸۸.
۱۱. قانون برنامه سوم.
۱۲. قانون برنامه چهارم.
۱۳. سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه.
۱۴. فریدآبادی، ناهید. بررسی سیاست‌های اشتغال‌زایی در برنامه‌های سوم و چهارم توسعه، هفته‌نامه برنامه، سال ششم، شماره ۲۶۳، ۱۳۸۷.
۱۵. کیانمهر، محمدرضا. آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و تناسب آن با نیازهای اقتصادی کشور، ماهنامه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شماره ۱۸، پیاپی ۲۶۹، ۱۳۸۵.
۱۶. زینی‌وندنژاد، فرشته. مطالعه تطبیقی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشورهای مالزی و آلمان، ۱۳۸۸.
۱۷. گزارش نظارت و ارزیابی عملکرد برنامه بخش آموزش فنی و حرفه‌ای، شورای آموزش و پرورش عمومی و فنی و حرفه‌ای، کمیته آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، ۱۳۸۲.
۱۸. نویدی، احد و دیگران. آموزش فنی و حرفه‌ای، چکیده تحقیقات جلد چهارم، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۴.
۱۹. نویدی، احد و دیگران. محمدعلی اسماعیلی، محمد صنوبری، محمد برزگر. چکیده تحقیقات آموزش فنی و حرفه‌ای، گروه پژوهش آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، جلد سوم، پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۳.
۲۰. مجموعه قوانین و مقررات وزارت آموزش و پرورش، معاونت حقوقی، امور مجلس و هماهنگی امور استان‌ها، ۱۳۷۳.
۲۱. چکیده مقاله‌های همایش ملی مهندسی اصلاحات. پژوهشکده تعلیم و تربیت، ۱۳۸۱.
۲۲. حکمت، علیرضا. آموزش و پرورش ایران باستان، ۱۳۵۱.
۲۳. مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۶۴.

۲۴. کتاب آمار آموزش و پرورش، سال تحصیلی ۱۳۸۶-۱۳۸۷، دفتر آمار، برنامه‌ریزی بودجه، ۱۳۸۶.
۲۵. سالنامه آماری سال ۱۳۸۶، دفتر پژوهش و برنامه‌ریزی سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور.
۲۶. سازمان بین‌المللی کار (ILO). کتاب آمار سال ۲۰۰۷.
۲۷. گزارش سازمان یونسکو و مؤسسه یونیوک، ۲۰۰۵.

شماره مسلسل: ۱۰۰۸۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: وضعیت موجود آموزش‌های فنی و حرفه‌ای در ایران و برخی کشورهای توسعه‌یافته

نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه آموزش و پرورش)
تهیه و تدوین‌کنندگان: محبوبه محمدعلی، حمید صراف
ناظران علمی: علی اخوان بهبهانی، ایروان مسعود اصل
متقاضی: معاونت پژوهشی
ویراستار تخصصی: —
ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. آموزش‌های رسمی فنی و حرفه‌ای
۲. آموزش‌های غیررسمی فنی و حرفه‌ای

تاریخ انتشار: ۱۳۸۸/۱۱/۱۰